راپرسی

کاریگەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لەسەر بارودۆخی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتیی هەرێمی کوردستان

ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو

Research Center

راپرسی

کاریگەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لەسەر بارودۆخی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتیی هەرێمی کوردستان

ناوەندی لێکۆڵینەوەی ڕووداو

ناوەندی لێکۆڵینەوەی ڕووداو(RRC) وەك بەشێك لە تۆڕی میدیایی ڕووداو لە هەرێمی كوردستان، لە ساڵی 2016 دامەزراوە. تێگەیشتن و وردبوونەوەی زیاتر لە ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە ئامانجەکانی ناوەندەکەیە. بەشێوەیەکی تایبەتیش کار لەسەر پرسی کورد لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و ڕووداوە سیاسی، ئەمنی و ئابوورییەکان دەکات. بۆ ئەوەش پاڵپشتی لە شرۆڤە و هەڵسەنگاندن و لێکۆڵینەوە لەو بوارانە دەکات و، تۆڕێکی فراوانی لێکۆڵینڤانانی لەنێوخۆی کوردستان، عێراق و وڵاتانی دراوسێ بەدەوری خۆیدا چنیوە. بەمەش زەمینەی گفتوگۆیەکی بەرهەمدار و هەلی دەرکەوتنی دیدگا و ڕەنگە جیاوازەکان دەڕەخسێنێ. لەگەڵ ئەوەشدا، ئەمانە بە ئەجێندایەکی کارای لێکۆڵینەوە، ڕاوێژکردن و ئاڵوگۆڕی بیروڕا لەگەڵ نوخبەی سیاسی، ئەکادیمی، شارەزا لە بوارە جیاوازەکان، تەقەلای پێشخستن و پەرەپێدانی بیرۆکەی درووست بۆ قوستنەوەی دەرفەتەکان و تێپەڕاندنی مەترسییەکان دەدات و دەیەوێت، لەڕێی هەڵسەنگاندنی بابەتییانەی ڕووداوەکان و پێشکێشکردنی پێشنیازی کردەنی، بەرچاوڕوونییەك بداتە دەستەبژێر و بڕیارسازانی هەرێمی کوردستان.

هەروەها، لەڕێی فراوانکردنی تۆڕی پەیوەندییەکانی لەگەڵ سیاسی و ئەکادیمی و ڕۆژنامەڤان و چالاکڤانانی کۆمەڵگەی مەدەنیی وڵاتانی دیکەشەوە، دەرفەتی گەشەپێدانی پەیوەندی، ئاڵوگۆڕی بیروڕا و گەیاندنی دیدگایەکی کوردستانی سەبارەت بە ڕووداوەکانی ناوچەکە بۆ دنیای دەرەوەش دەڕەخسێنێ.

© ناوەندی لێکۆڵینەوەی ڕووداو 2022

چۆنیەتی ئەنجامدانی ئەم ڕاپرسییە

ناوەندی لێکۆڵینەوەی ڕووداو ئەم ڕاپرسییەی بۆ لێکۆڵینەوە و خستنەڕووی چۆنیەتی بەکارهێنانی ئینتەرنێت و کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، بەتایبەتیش سۆشیالمیدیا لەسەر بارودۆخی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووری لە هەرێمی کوردستان ئەنجامداوە. بۆ ئەمەش پێویستی بە وەڵامی 1070 بەشداربوو بوو کە تەمەنیان لەسەرووی 18 ساڵەوەیە و، بەسەر تەواوی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان (گوند و شارەکان)دا دابەشبوون و لە ئەیلوولی 2022دا بەشێوەی ڕووبەڕوو چاوپێکەوتنیان لەگەڵ کراوە. هەر بەشداربوویەک لەم ڕاپرسییەدا بەشێوەیەکی هەڕەمەکی دەستنیشانکراوە و ئارەزوومەندانە وەڵامی پرسیارەکانی داوەتەوە. نموونەکان لەسەر بنەمای ژمارەی دانیشتووانی هەرێمی کوردستان بەسەر شوێنەکاندا بەشکراوە.

دۆزراوە سەرەکییەکان و کۆی ئەنجامەکانی نێو ئەم ڕاپۆرتە، لەلایەن ناوەندی لێکۆڵینەوەی ڕووداو شرۆڤەکراون و خراونەتەڕوو کە تێیدا کاریگەرییەکانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و شێوازی بەکارهێنانیان لە هەرێمی کوردستان، لە چەند ڕەهەندێکی وەک ڕەگەز، تەمەن، ئاستی خوێندەواری، پیشە و شوێنی دانیشتووانەوە باسکراوە.

تیمی لێکۆڵینەوە

زریان رۆژهەڵاتی

مەحموود بابان

رەقیب بەهائەدین محەممەد

تیمی کۆکردنەوەی داتاکان

جودی کاروان

زانیار سەلاح

عەلی سەرباز

هەژین فەتاح

راژان نەجات

بەروار عەبدوڵڵا

پێشەکی

ئینتەرنێت لە سەرەتای ساڵانی دووهەزارەوە گەیشتە هەرێمی کوردستان و، دوای زیاتر لە دوو دەیەش، جێپەنجەی خۆی لەسەر گەلێك بواری ژیانی کۆمەڵگە، هەر لە سیاسەتەوە بگرە هەتا ئابووری و ژیانی کۆمەڵایەتی، داناوە. دنیا لەم چاخە دیجیتاڵییەدا، نەك تەنێ بۆ هەرێمی کوردستان، بەڵکوو بۆ زۆر لە وڵاتانی دیکەی جیهانیش، جیاوازە لەوەی کە پێشتر هەبوو.

وەرچەرخانێکی دیجیتاڵی هەموو رەهەندەکانی ژیانی گرتووەتەوە و رۆژ بەرۆژیش زیاتر دەبێت. هەر لە ماوەی زیاتر لە دوو دەیەی رابردوودا کە ئینتەرنێت پێی ناوەتە ئەم ناوچەیە، گەلێك رووداوی سیاسی دەرکەوتوون کە دەشێ وەك نیشانەکانی دیجیتاڵیزەبوونی سیاسەت تەماشا بکرێن. بزاڤە سیاسییەکانی وەك خۆپیشاندانەکانی 2009 و 2022ی ئێران، بەهاری عەرەبی و خۆپیشاندانی تشرینییەکان لە عێراق لە نموونە بەرچاوەکانی ئەو بزاڤانەن کە تەکنەلۆژیای نوێی پەیوەندی رۆڵێکی بەرچاوی تێدا گێراون. لەبەرامبەردا هەر لە 10 ساڵی رابردوودا، گەلێك وڵاتی ناوچەکە لە عەرەبستانی سعودییەوە بگرە هەتا تورکیا و ئێران، دەستیان بۆ دانانی هەندێك یاسای نوێی تایبەت بە بەکارهێنانی ئینتەرنێت بردووە، ئەوەش دەریدەخات کە چۆن بیرکردنەوە لە کۆنترۆڵکردنی فەزای مەجازی، ئێستا ئیدی وەك بەشێك لە سیاسەتی دەوڵەتانی لێهاتووە. نەك هەر سیاسەت، بەڵکوو پرۆسەی دیجیتاڵیزەبوونی پەیوەندییە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانیش بە خێراییەکی بێوێنە بەرەوپێش دەڕوات و ئەمەش دەنگی گۆڕانێکی بەرزکردووەتەوە. ئەگەر جاران جەنگەکان فاکتەرێکی گۆڕان بووبن، ئێستا ئیدی حەقی خۆیەتی لانیکەم لە تەنیشت فاکتەرەکانی دیکەی گۆڕان، چاویشمان لەسەر ئەو گۆڕانە بێت کە ئینتەرنێت دەتوانێت رێی بۆ خۆش بکات.

بەپێی ئەم راپرسییە، لە هەر خێزانێکی شەش کەسیدا لە هەرێمی کوردستان، بە تێکڕا زیاتر لە چوار کەسیان بە جۆرێک ئینتەرنێت بەکاردەهێنن کە لانیکەم یەکێکیان لە خوار 18 ساڵەوەیە. هەر تاکێکیش بەتێکڕا لە رۆژێکدا 4.7 کاژێر بۆ بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تەرخاندەکات کە تەنیا 11٪ی بۆ ماڵپەڕەکانە و ئەوی دیکەی بۆ جۆرە جیاوازەکانی سۆشیالمیدیایە. بێشك زانینی پاڵنەرەکانی ئەو رووکردنە زۆرەی هاونیشتمانیانی هەرێمی کوردستان بۆ دنیای مەجازی بایەخێکی یەکجار گرنگی هەیە، بەڵام ئەوەش گرنگە کە بزانرێت داخۆ رەنگدانەوەی تەرخانکردنی ئەو کاتە زۆرە بۆ بەکارهێنانی ئینتەرنێت و سۆشیالمیدیا کە دوو ئەوەندەی تێکڕای ئەو کاتەیە مرۆڤێك لە جیهاندا بۆی تەرخاندەکات، چییە؟ بێشك لە ئەنجامەکانی ئەم راپرسییەی ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداوەوە کە بە 1070 نموونەوە لە سەرتاسەری هەرێمی کوردستان کراوە، بۆمان دەردەکەوێت کە تایبەتمەندییەکانی رەفتاری بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان چین؟ چۆن و چەندێك بەکاردەبرێت و حەز و خواستەکانی بەکاربەر چین و گەلێك پرسیاری دیکەش رووندەکاتەوە. هەروەها دەتوانێت سەرەداوێکیش بێت سەبارەت بەوەی کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان چ شتێکیان لە دنیای ئێمە گۆڕیوە و بە چ شێوازێك کاریگەرییان لەسەر داناوین.

زریان رۆژهەڵاتی

ب. ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو

پووختە

وەکو زۆربەی وڵاتانی دیکەی جیهان، عێراق و هەرێمی کوردستانیش لەژێر کاریگەریی ئەو شەپۆلەی دیجیتاڵیزەبووندان کە لە دنیادا هەڵیکردووە. تەنیا لە نموونەی سۆشیالیمدیادا، ئێستا 4.7 ملیار بەکاربەر هەن کە دەکاتە نزیکەی 59٪ی کۆی دانیشتووانی جیهان. لە عێراق و هەرێمی کوردستانیش کە لە دەیەی دووهەزارەوە پێی ناوەتە ناو دنیای ئینتەرنێت، تاوەکو سەرەتای ئەمساڵ، 28.35 ملیۆن کەس سۆشیالمیدیایان بەکارهێناوە کە دەکاتە 68٪ی دانیشتووان. بەڵام بەپێی هەندێك لە ئامارە بەردەستەکان، ژمارەی بەکاربەرانی ئینتەرنێت لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2020دا بۆ سێ ملیۆن کەس بەرزبووەتەوە. بەپێی ئەم راپرسییەی بەردەستیش بێت، فەیسبووك بە رێژەی 88.86٪، مەسنجەر 73.22٪، ئینستاگرام 70٪ و سناپچاتیش بە رێژەی 65.64٪ لە ریزی ئەو پلاتفۆرمانەدان کە زۆرترین بەکاربەریان لە هەرێمی کوردستان هەیە. کەمترین رێژەی بەکارهێنانیش بۆ لینکدین بووە کە رێژەکەی 1.50٪ بووە.

سەرەڕای ئەوەی کە بەکاربەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان دیدێکی تەواو پۆزەتیڤیان نییە سەبارەت بە کاریگەرییە کۆمەڵایەتییەکانی سۆشیالمیدیا، ماوەی ئەو کاتەی کە بە تێکڕا هەر تاکێك بۆ بەکارهێنانی ئەو پلاتفۆرمانە تەرخانی دەکات، دوو ئەوەندەی ئەو کاتەیە کە بە تێکڕا هەر تاکێك لە جیهاندا بۆی تەرخان دەکات. ئەم راپرسییە دەریخستووە کە خەڵك لە سۆشیالمیدیادا زیاتر بۆ پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان دەگەڕێن. هەروەها زانیاری گرنگیشی تێدایە سەبارەت بە رەفتار و چۆنیەتی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، حەز و خواستی بەکاربەرانی دنیای دیجیتاڵی و کاریگەرییەکانی ئەو پلاتفۆرمانە لەسەر دۆخی ئابووری و سیاسی لە هەرێمی کوردستان.

دۆزراوە سەرەکییەکان

- ئەوانەی بەشدارییان لەم راپرسییەدا کردووە، بە رێژەی 28.6٪ یان مێ و 71.4٪یشیان لە رەگەزی بەرامبەر بوونە. 41.59٪ی کۆی نموونەکان لە سەنتەری پارێزگاکان، 37.85٪ لە شارۆچکە و قەزاکان و رێژەی 20.56٪یش لە گوندەکان بوون. لەڕووی تەمەنیشەوە، گرووپی (18-24) ساڵ بە رێژەی 37.20٪، گرووپی (25-34) ساڵ 31.21٪ و گرووپی سەرووی 35 ساڵیش بە رێژەی 31.59٪ بوونە و ئەگەر هەردوو گرووپی یەکەم و دووەم پێکەوە لەبەرچاوبگرین، ئەوا دەشێ بۆ کۆمەڵگەیەکی وەك کوردستان کە زۆرینەی دانیشتووانەکەی لە خوار 39 ساڵەوەیە، نموونەگیرییەکی گونجاو بێت.
- بەشێوەیەکی گشتی ژمارەی ئەندامانی هەر خێزانێك لە هەرێمی کوردستان نزیکەی 6 کەسە و زیاتر لە 4 کەسیان ئینتەرنێت بەکاردەهێنن.
- بەپێی ئەنجامەکانی ئەم راپرسییە، هەر تاکێك لە هەرێمی کوردستان، رۆژانە 4.7 کاژێری خۆی بۆ بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تەرخان دەکات. ئەمە بە نزیکەی زیاتر لە دوو ئەوەندەی ئەو کاتە تێکڕاییەیە کە لە جیهاندا بۆ ئەوە تەرخان دەکرێت.
- فەیسبوك بە رێژەی 88.86٪ لە لووتکەی ریزبەندیی ئەو پلاتفۆرمە دیجیتاڵییانەدایە کە لە هەرێمی کوردستان بەکاردەبرێن. دوابەدوای ئەو، مەسنجەر بە 73.22٪، ئینستاگرام بە 70٪ و، سناپچاتیش بە رێژەی 65.64٪ دێن. کەمترین رێژەی بەکارهێنانیش بۆ لینکدینە کە 1.50٪ بووە.
- سەبارەت بەوەی کە لە کام پلاتفۆرمدا چالاکترن، بەشداربووان دیسانەوە فەیسبووکیان بە رێژەی 60.84٪ لەسەرەوە داناوە، ئینجا بە رێژەی 36.26٪ سناپچات، 29.63٪ ئینستاگرام و بە رێژەی 28.79٪یش تیکتۆکیان هەڵبژاردووە. کەمترین رێژەکان بۆ لینکدین بە 0.19٪ و، ماڵپەڕەکان بە 0.84٪ دەرکەوتووە.
- رێژەی 47 ٪ی بەشداربووان گوتوویانە کە تەلەفزیۆن بەکاردەهێنن، بەڵام رادیۆ و رۆژنامە بە رێژەکانی 6.4٪و 1.8٪ هاتوون. هەڵبەت 51.3٪ی بەشداربووان گوتوویانە کە نە تەلەفزیۆن، نە رۆژنامە و نە رادیۆش وەك سەرچاوەیەك بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری بەکارناهێنن.
- بەکاربەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان بە رێژەی 77.58٪ توخنی بابەتی کۆمەڵایەتی دەکەون، بە رێژەی 53٪یش دەیانەوێ کات بەسەربەرن.
- رێژەی 30.75٪ ی بەکاربەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان حەزیان لە بابەتی سیاسی هەیە، بەڵام سەرنجڕاکێشە کە 54.8٪ گوتوویانە هەرگیز لایکی پەیجی کەسایەتییە سیاسییەکان ناکەن و 21.7٪یش گوتوویانە زۆر بە کەمی شتی وا دەکەن.
- نزیکەی 40٪ی بەکاربەران متمانەیان بە نێوەرۆکی ئەو بابەتانە نییە کە لە سۆشیالمیدیا بڵاودەکرێنەوە، بەڵام زیاتر لە 32٪ متمانەیان پێیەتی و رێژەیەکی بەرچاویش لە سەرووی 28٪ دوولَن لەوەی کە متمانە بکەن یان نا.
- رێژەی 88.8٪ بەکارهێنەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، بابەتی ڤیدیۆیی سەرنجیان رادەکێشێ و بە رێژەی 48.32٪ نووسینی کورتیان پێ باشە. هەروەها بڵاوکراوەی دەنگی بە رێژەی 24.3٪ و نووسینی درێژ بە رێژەی 19.16٪ و وێنەش بە رێژەی 27.76٪ سەرنجیان رادەکێشێت.
- بە رێژەی 56.4٪ بۆچوونیان لەگەڵ ئەوەدا بوو کەوا سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان هۆکارێکن بۆئەوەی خەڵکی بە ئازادی بیر و بۆچوونی خۆیان دەربڕن، لەکاتێکدا 32.80٪ لەگەڵ ئەوەدا نەبوون و دژی بوون. هەڵبەت لە هەمانکاتدا نزیکەی 63.40٪ لەگەڵ ئەوەدا هاوڕابوون کەوا سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان هۆکارێکن بۆ فەراهەمبوونی ئازادیی تاکەکەسی.

میتودی کۆکردنەوەی داتاکان: میتودۆلۆجی

راپرسی کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر بارودۆخی کۆمەڵایەتی، سیاسی و ئابووری لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2022 ، بۆ دەستخستنی دوایین بیروبۆچوونی هاونیشتمانیانی تەمەن 18 ساڵان و گەورەتر لە هەرێمی کوردستان، لەسەر پرسی چۆنیەتی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکانی ئینتەرنێت) و کاریگەرییەکانی. ئەم راپرسییە لەسەر ئاستی تەواوی پارێزگاکان و ئیدارە سەربەخۆکان (هەولێر، سلێمانی، دهۆك، هەڵەبجە، ئیدارە سەربەخۆکانی سۆران، گەرمیان، راپەڕین و زاخۆ) کراوە.

قەبارەی نموونەکان

لەم راپرسییەدا بۆ هەژمارکردنی ژمارەی نموونەکان پشت بە ژمارەی دانیشتووان لە گشت پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان لە ساڵی 2020 دا بەستراوە کە بە گوێرەی ئەوە، ژمارەی دانیشتووان لە هەرێمی کوردستان 6.171.380 کەسە *. بۆ دەستنیشانکردنی ژمارەی نموونەکان سوود لە هاوکێشەی هەژمارکردنی نموونەکان بەشێوەی هەرەمەکیی خوارەوە وەرگیراوە کە لە ئەنجامدا ژمارەکە بوو بە 1070 نموونە.

$$n \geq \frac{z^2 * p(1-p)}{d^2}$$

n: ژمارەی نموونەکان

z: رێژەی متمانەی گوزارشتلێکراو Confidence Interval (95٪)

p: رێژەی وەڵامدەر سەبارەت بە پرسیاری ئایا هیچیەک لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکانی ئینتەرنێت) بەکاردەهێنی و بە رێژەی 50٪ یان بە 0.5 گریمانە کراوە.

d: هەڵەی رێگەپێدراو 0.03 یان 3٪.

دابەشبوونی ژمارەی نموونەکان 1070 خێزان، بەپێی رێژە و ژمارەی دانیشتووان لە هەریەك لە پارێزگا و ئیدارەکان بەو شێوەیەی خوارەوە بووە:

خشتەی 01: ژمارە و رێژەی نموونەکان لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان

پارێزگا/ ئیدارەی سەربەخۆ		ژمارەی گەڕەك	ژمارەی نموونەکان	رێژەی سەدی ٪
	هەولێر	67	335	31.3
	سۆران	11	55	5.1
	سلێمانی	51	255	23.8
	گەرمیان	01	50	4.7
	راپەڕین	31	65	6.1
	دهوک	44	220	20.6
	زاخۆ	11	55	5.1
	هەڵەبجە	6	30	2.8
	کۆ	352	1070	100.0

ناوەڕۆک

راپرسی 0

راپرسی 1

چۆنیەتی ئەنجامدانی ئەم راپرسییە 2

پێشەکی 4

پووختە 5

دۆزراوە سەرەکییەکان 6

میتودی کۆکردنەوەی داتاکان: میتودۆلۆجی 7

ناوەڕۆک 8

سەرەتا 10

بەشی یەکەم: باکگراوندی گشتی راپرسی 12

بەشی دووەم: بەکارهێنانی ئینتەرنێت و سۆشیالمیدیا 13

2.1 بەکارهێنانی ئینتەرنێت لەنێو خێزان لە هەرێمی کوردستان 14

2.2 کاژێرەکانی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 15

2.3 کاتی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (بەیانیان، شەوان، هەرکاتێک دەرفەت هەبێت، ئێوان و هەموو کاتێک) 17

2.4 بەکارهێنانی پلاتفۆرمەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) لە هەرێمی کوردستان 18

2.5 چالاکبوون یاخود زیاتر بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 19

بەشی سێیەم: رەفتاری بەکاربەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان 20

3.1 بڵاوکردنەوەی پەیام (پۆست) لە سۆشیالمیدیا 20

3.2 بڵاوکردنەوەی پەیامی کەسانی دیکە لە سۆشیالمیدیا (شەیر) 21

3.3 سەیرکردن و بەدواداچوون بۆ پەیامی هاوڕێکانیان لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 23

3.4 بەدواداچوون بۆ بابەتی (کۆمەڵایەتی، سیاسی، ئابووری و ئەدەبی) لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 24

3.5 چ بابەتێک (ڤیدیۆ، وێنە، نووسینی کورت و نووسینی درێژ) لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان سەرنجت رادەکێشێ 25

3.6 متمانە بەنێوەڕۆکی بابەتە بڵاوکراوەکان لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) 26

3.7 لایکی پەیجی سیاسەتڤان و کەسایەتییە سیاسییەکان 27

3.8 بەدواداچوون بۆ دەرکەوتنی پۆست لە دیواری لاپەڕەی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 29

3.9 بەکارهێنانی ئامرازی دیکە بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری 30

3.10 پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بووەتە مینبەرێک بۆ ئاگاداربوون لە ڕووداوەکانی ناوچەکە 31

بەشی چوارەم: کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (کۆمەڵایەتی، سیاسی و ئابووری) 32

4.1 کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی کۆمەڵایەتییەوە 32
4.2 کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی سیاسی 34
4.3 کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی ئابوورییەوە 36
بەشی پێنجەم : گفتوگۆی ئەنجامەکان 38
5.1 بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و کام تۆڕی کۆمەڵایەتی زیاتر بەکاردەهێنرێت 38
5.1.1. بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 38
5.1.2 کام تۆڕی کۆمەڵایەتی زیاتر بەکاردەهێنرێت؟ 39
5.2. ئامانجی بەکارهێنان و کاریگەرییەکانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان 41
5.2.1 کۆمەڵایەتی و بەسەربردنی کات 41
5.2.2 ئاگاداربوون لە هەواڵ و زانیارییەکان و هۆکاری سیاسی 41
5.3 ئابووری 43
بەشی شەشەم: کۆتایی 44

سەرەتا

بەپێی دوایین ڕاپۆرتی دیجیتاڵ پۆرتاڵ (تەمموز، 2022) ژمارەی بەکارهێنەرانی ئینتەرنێت لە جیهاندا گەیشتووەتە 5.03 ملیار، لە کۆی 7.98 ملیار کەس. بە واتایەك تەنیا 36.9٪ی دانیشتووانی زەوی ئینتەرنێت بەکارناهێنن. ژمارەی بەکاربەرانی سۆشیالمیدیاش، لە مانگی تەمموزی 2022دا گەیشتووەتە 4.7 ملیار کەس ([1]). ساڵانە ژمارەی دانیشتووانی زەوی بە ڕێژەی 0.8٪ زیاد دەکات. بەکارهێنەرانی ئینتەرنێتیش 3.7٪، واتە 178 ملیۆن بەکارهێنەری نوێ زیاتر دەبن و لەڕووی بەکارهێنانی سۆشیالمیدیایشەوە، ساڵانە ڕێژەی 5.1٪ یاخود 227 ملیۆن کەس زیاتر دەبێت.

بەپێی هەمان سەرچاوە، لە عێراقدا 20.58 ملیۆن کەس ئینتەرنێت بەکاردەهێنن کە دەکاتە 49.4٪ی کۆی دانیشتووان، بە واتایەکی دیکەش، هێشتا 21.08 ملیۆن مرۆڤ لە عێراقدا ئینتەرنێت بەکارناهێنن. هەروەها لە ماوەی نێوان ساڵانی 2021 بۆ 2022 بەکارهێنانی ئینتەرنێت 2.4٪ زیادیکردووە، ئەمەش دەکاتە 480 هەزار بەکاربەری نوێ.

لەڕووی بەکارهێنان یاخود چالاکبوون لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، ژمارەی بەکارهێنەران لە عێراقدا گەیشتووەتە 28.35 ملیۆن کەس، واتە 68٪ ئینتەرنێت بەکاردەهێنن، لە ماوەی 2021 بۆ 2022دا بە ڕێژەی 13.4٪ یاخود 3.4 ملیۆن بەکاربەری سۆشیالمیدیا زیادیکردووە. بە تەنیا ژمارەی بەکارهێنەرانی فەیسبووک لە عێراقدا 18.85 ملیۆنە ([2]). بوونی نایەکسانی لە ژمارەی ئەو 20.58 ملیۆن کەسەی لە عێراق دەستیان بە ئینتەرنێت دەگات لەگەڵ ئەو 28.35 ملیۆن بەکاربەرەی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا چالاکن، بۆخۆی دەتوانێت نیشانەیەك بێت سەبارەت بە چۆنییەتی بەکارهێنانی ئینتەرنێت و سۆشیالیمیدیا لە عێراق و هەرێمی کوردستان. بۆ نموونە لەوانەیە نیشانەیەك بێت بۆ بوونی ملیۆنان کەس کە چەندین هەژماری جیاواز بەکاردەهێنن و لەوانەیە بەربڵاوبوونی هەژماری ساختە ئەوەش پشتڕاست بکاتەوە.

لەڕاستیدا ئامارێکی نوێ و جیاکراوە بۆ بەکارهێنانی ئینتەرنێت و سۆشیالمیدیا لەنێو دانیشتووانی هەرێمی کوردستان نەخراوەتەڕوو، بەڵام بەپێی ئامارە بەردەستەکان لە لێکۆڵینەوە و ماڵپەڕە فەرمییەکاندا، ژمارەی بەکارهێنەرانی ئینتەرنێت لە 2010 دا تەنیا 335 هەزار کەس بووە، ئەم ژمارەیە لە 2013دا گەیشتووەتە 2 ملیۆن و لە 2020دا بۆ 3 ملیۆن بەکارهێنەر بەرزبووەتەوە ([3]). واتە لە ماوەی کەمتر لە 7 ساڵدا، ژمارەی بەکارهێنەری ئینتەرنێت لە هەرێمی کوردستان بە ڕێژەی 794٪ زیادیکردووە. دیارە لە هەرێمی کوردستان بەکارهێنانی ئینتەرنێتیش بەزۆری پەیوەستە بە بەکارهێنانی سۆشیالمیدیاوە.

لەم ڕاپرسییەدا، چۆنیەتی بەکارهێنانی سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و کاریگەرییەکانی لەسەر باروودۆخی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووری لە هەرێمی کوردستان، بە مەیدانی و شەقام بە شەقام و ماڵ بە ماڵ لەنێو شار و گوندەکانی سەرتاسەری هەرێمی کوردستان لە ئەیلولی 2022دا ئەنجامدراوە.

بەپێی دەرئەنجامەکانیش، بەرزترین ڕێژەی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان بۆ فەیسبووکە بە ڕێژەی 88.86٪، بەدوایدا مەسنجەر بە ڕێژەی 73.22٪ دێت و، دوای ئەویش ئینستاگرام بە ڕێژەی 70.04٪ و ڤایبەریش بە ڕێژەی 69.94٪ دێت. تویتەر بە ڕێژەی 15.45٪ بەکاردێت و، کەمترین ڕێژەی بەکارهێنانیش بە ڕێژەی 1.50٪ لینکدینە. لەڕوویەکی دیکەوە، چالاکبوون یاخود زیاتر بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان بە ڕێژەی 60.84٪ لە فەیسبووکە، بە ڕێژەی 36.26٪ لە سناپچاتە، لەکاتێکدا چالاکبوون لە لینکدین بە ڕێژەی 0.19٪ بووە.

[1] https://datareportal.com/reports/digital-2022-july-global-statshot
[2] https://datareportal.com/reports/digital-2022-iraq
[3] https://brandkri.com/the-snapshot-kurdistan-ict/

لەڕووی ماوەی بەکارهێنان لە 24 کاژێردا، بەگشتی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و سۆشیالمیدیا لە هەرێمی کوردستان ڕۆژانە گەیشتووەتە 4 کاژێر و 42 خولەک، واتە زیاتر لە یەک لەسەر شەشی کاتی مرۆڤەکانی داگیرکردووە، بەشێوەیەک لەڕووی ڕەگەزیشەوە، ڕەگەزی نێر ڕۆژانە 5.07 کاژێر و ڕەگەزی مێ 3.82 کاژێر بەکاریدەهێنن. هەروەها، بەرزترین ڕێژەی بەکارهێنانیش لەنێو ئەوانەدایە کە سەڵتن و ڕۆژانە 5.91 کاژێر بەکاریدەهێنن، لەڕووی گرووپی تەمەنیشەوە تاوەکو تەمەنی مرۆڤەکان گەورەتر بێت، کاژێرەکانی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کەمتر دەبێتەوە.

لەڕووی کاتەوە، واتە چ کاتێک زیاتر پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکانە بەکاردەهێنرێت، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان بە ڕێژەی 51.7٪ کاتی شەوان لە پێشە و 24.9٪ی بەشداربووانیش گوتوویانە هەرکاتێک دەرفەتیان هەبێت پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بەکاردەهێنن. هەڵبەت بەیانیان کەمترین ڕێژەی بەکارهێنانی ئەو پلاتفۆرمانەی تێدایە کە تەنیا 4٪ بووە.

بە ڕێژەی 88.79٪ ی بەشداربووان لە جۆری پۆست و پەیامە بڵاوکراوەکاندا ڤیدیۆیان پێ باشتربووە، بە ڕێژەی 48.32٪ نووسینی کورت و، بە ڕێژەی 27.76٪ یش وێنەیان لا مەبەست بووە. ئینجا دوای ئەوانەش بڵاوکراوە دەنگییەکان بە ڕێژەی 24.30٪ دێت. لەڕووی ڕەگەز، ژینگەی نیشتەجێبوون و پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکانیش بەگشتی ڕێژەکان بەهەمان شێوەیە و بە ڕێژەیەکی کەم جیاوازییان لە جۆری بابەتەکاندا هەیە.

بڵاوکراوەکانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی نێوەڕۆکەوە یاخود درووستیی زانیارییەکانیان، گەورەترین کێشەیان بۆ دامەزراوەی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان درووستکردووە. بەشێوەیەک کۆمپانیا گەورەکانی وەک فەیسبووک، گووگڵ و تویتەریش بەدەست هەواڵی ساختە (فەیک نیوز) و بڵاوکردنەوەیان لە پلاتفۆرمەکانیاندا گیرۆدەن و بە یەکێک لە ئاڵنگارییەکانی بەردەم ژینگەی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و تەکنەلۆژیای دادەنێن، هەربۆیەش ناوەندە گەورەکانی وەک ڕەند کۆپرەیشن و دەوڵەتانی جیهان و ڕێکخراوەکانی سەر بە نەتەوەیەکگرتووەکانیش هەوڵەکانیان بۆ کەمکردنەوە و زیانەکانی ئەمە خستووەگەڕ.

لە کۆتاییدا، ئەوانەی پێیانوایە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) بوونەتە سەرچاوە بۆ ئاگاداربوون لە ڕووداوەکانی ناوچەکە، گەیشتووەتە 93٪ی بەشداربووان، لەکاتێکدا تەنیا 3.85٪ دژی ئەوە بوون. هەروەها، لەڕووی دوورکەوتنەوە یاخود نزیکبوونەوەی مرۆڤەکان لە یەکتری بەهۆی سۆشیالمیدیاوە، بەگشتی 40.36٪ لەگەڵ ئەوەدابوون کە مرۆڤەکانی لێك نزیککردووەتەوە، 47٪ لەگەڵ ئەوە نەبوون کە سۆشیالمیدیا بووبێتە هۆی دوورخستنەوەی مرۆڤەکان لە یەکتری.

بەشی یەکەم: باکگراوندی گشتی راپرسی

لەم راپرسییەدا، لەڕێی بەکارهێنانی ژمارەی دانیشتووانی هەرێمی کوردستان لە 2020 و، لەسەر ئاستی هەرچوار پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان، نموونەکان لەسەرجەم ناوچە جیاوازەکانی وەک شار، قەزا، ناحیە و گوند وەرگیراون و شێوازی کۆکردنەوەی داتاکان دەستنیشانکراوە و بەپێی بەرنامەیەکی تایبەت، خاڵی جی پی ئێس GPS بۆ هەر بەشداربوویەک لە کاتی چاوپێکەوتن وەرگیراوە وەکو لە وێنەی 01 دیارە.

وێنە 01: نیشاندەری خاڵی جی پی ئێس لە سەرتاسەری هەرێمی کوردستان

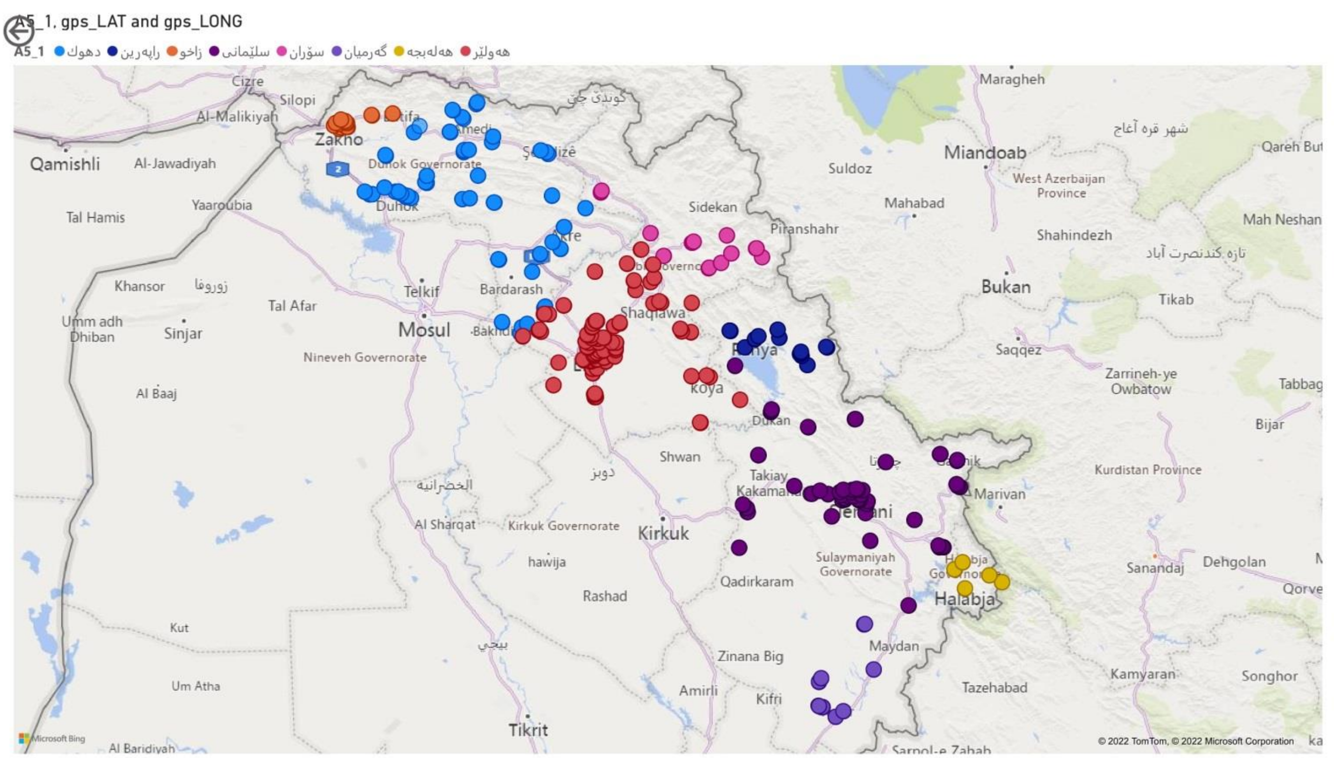

بەشی دووەم: بەکارهێنانی ئینتەرنێت و سۆشیالمیدیا

بەپێی داتایەکی دەستەی گشتی ئاماری هەرێمی کوردستان (2018)، نزیکەی 71.2٪ی ماڵەکان لە هەرێمی کوردستان ئینتەرنێت یاخود توانای دەستگەیشتنیان بە هێڵی ئینتەرنێت هەیە، ئەمە لەکاتێکدایە، بەپێی هەمان سەرچاوە، ئەو رێژەیە لە ناوچەکانی دیکەی عێراق 50.1٪ بووە. بەپێی راپۆرتێکی BBG GALLUP لەبارەی بەکارهێنانی میدیا و سۆشیالمیدیا لە عێراق و هەرێمی کوردستان (2015) لە عێراق، لە پێنج کەس دوو کەس (بە رێژەی 40.3٪) ئینتەرنێتیان بەکارهێناوە، بەڵام لە هەرێمی کوردستان لە چوار کەس، سێ کەسیان (بە رێژەی 75٪) ئینتەرنێتیان بەکارهێناوە ([4]). هەروەها، بەپێی ئامارێکی دیکە (2020) ، ژمارەی بەکارهێنەرانی ئینتەرنێت لە هەرێمی کوردستان گەیشتووەتە سەرووی 3 ملیۆن بەشداربوو. ژمارەی ئەو کۆمپانیایانەش کە لەم بوارەدا کاردەکەن گەیشتووەتە سەرووی 60 کۆمپانیا ([5]) بەتەنیا ژمارەی بەشداربووانی کۆمپانیای فاست لینک کە یەکێکە لە دابینکەرانی هێڵی ئینتەرنێت لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان، گەیشتووەتە سەرووی یەک ملیۆن بەشداربوو ([6]).

[4] https://www.usagm.gov/wp-content/media/2015/03/Iraq-brief-FINAL.pdf
[5] https://brandkri.com/the-snapshot-kurdistan-ict/
[6] https://www.fast-link.com/fastlinktelecom

2.1 بەکارهێنانی ئینتەرنێت لەنێو خێزان لە هەرێمی کوردستان

لەم راپرسییەدا لەبارەی ژمارەی ئەندامانی خێزان پرسیار لە بەشداربووان کراوە و بەگشتی لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان ژمارەی ئەندامانی خێزان بە نزیکەی 6 کەس دانراوە. ژمارەی ئەوانەی لەسەروو تەمەنی 18 ساڵییەوەن و ئینتەرنێت بەکاردەهێنن 3.4 بووە، ئەوانەشی لە خوار تەمەنی 18 ساڵەوەن بەڵام ئینتەرنێت بەکاردەهێنن 1.1 کەس بووە، ئەمەش واتای ئەوەیە کە بەگشتی لە هەر خێزانێکی شەش کەسیدا، زیاتر لە چوار کەس ئینتەرنێت بەکاردەهێنن.

لە راپرسییەکەدا بەرزترین ژمارەی ئەندامانی خێزان لە پارێزگای دهۆک تومارکراوە، هەروەها بەرزترین رێژەی ئەوانەی لە خوار تەمەنی 18 ساڵەوە ئینتەرنێت بەکاردەهێنن لە پارێزگای سلێمانی بووە (1.3) ، لەکاتێکدا بەرزترین ژمارەی ئەوانەی کەوا لەسەرووی تەمەنی 18 ساڵانەوە ئینتەرنێت بەکاردەهێنن لە پارێزگای دهۆکە (3.7). هەروەها بەرزترین ژمارەی ئەوانەی لەسەرووی تەمەنی 18 ساڵ و خوار تەمەنی 14 ساڵەوە ئینتەرنێت بەکاردەهێنن هەر لە زاخۆ بووە.

گرافیک 1: ژمارەی ئەندامانی خێزان و بەکارهێنەرانی ئینتەرنێت لەخوار و سەرووی تەمەنی 18 ساڵەوە لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان.

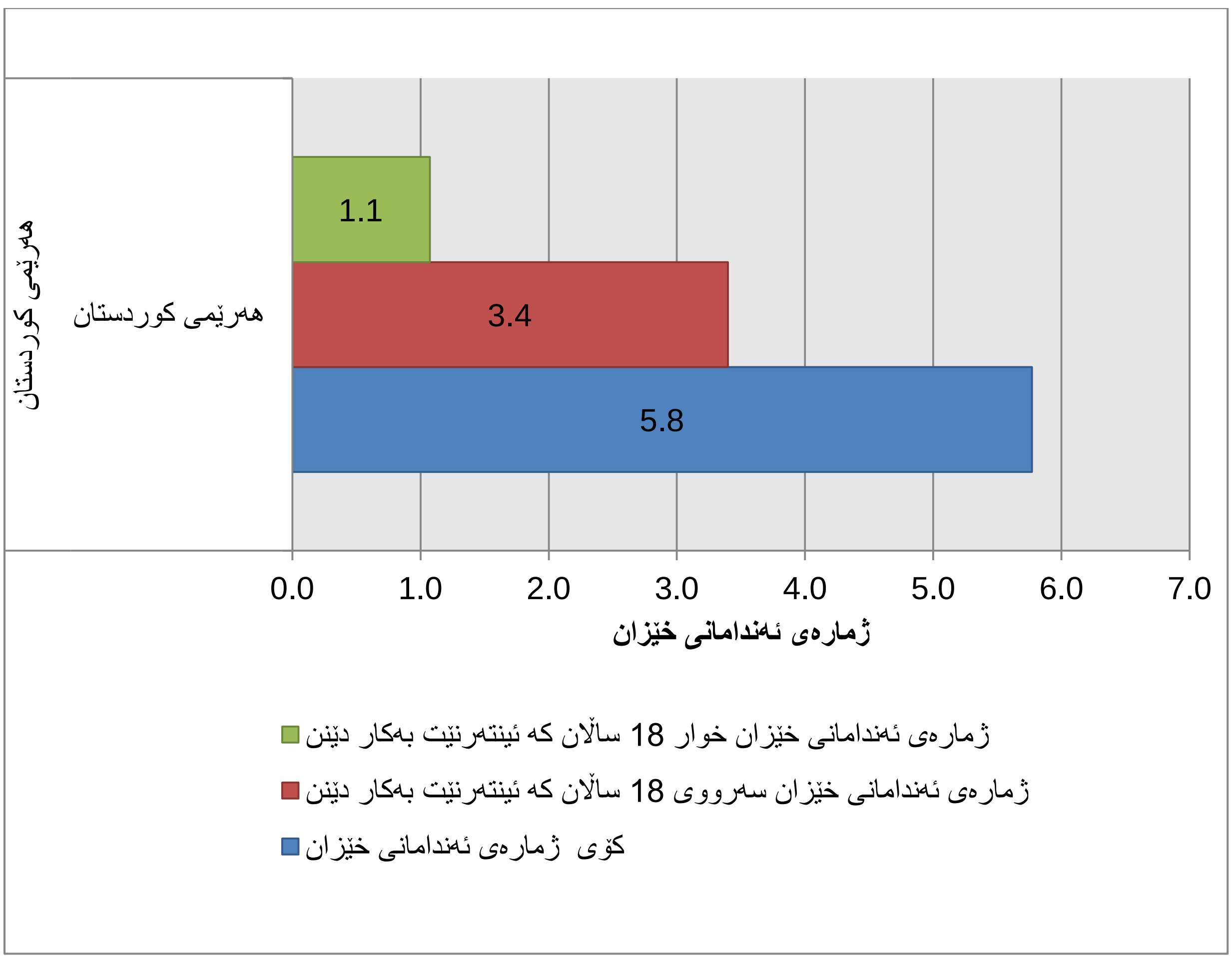

2.2 کاژێرەکانی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

بەپێی دوایین راپۆرتی دیجیتاڵ پۆرتاڵ و کۆڕبەندی ئابووریی جیهان WEF ، کاژێرەکانی بەکارهێنانی سۆشیالمیدیا لە جیهاندا بەتێکڕا 2 کاژێر و 27 خولەکە (7)، بەرزترین کاژێری بەکارهێنانی سۆشیالمیدیا لە نەیجیریا 4:07 کاژێر و کەمترینی لە ژاپۆن 0:51 خولەک بووە، لەکاتێکدا بەپێی ئەنجامەکانی ئەم راپرسییە، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، بەتێکڕا 4.7 کاژێر، واتە 4 کاژێر و 42 خولەک بۆ پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تەرخانکراوە وەکو لە گرافیکی 2 دا هاتووە.

گرافیک 2: تەرخانکردنی کات بۆ بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

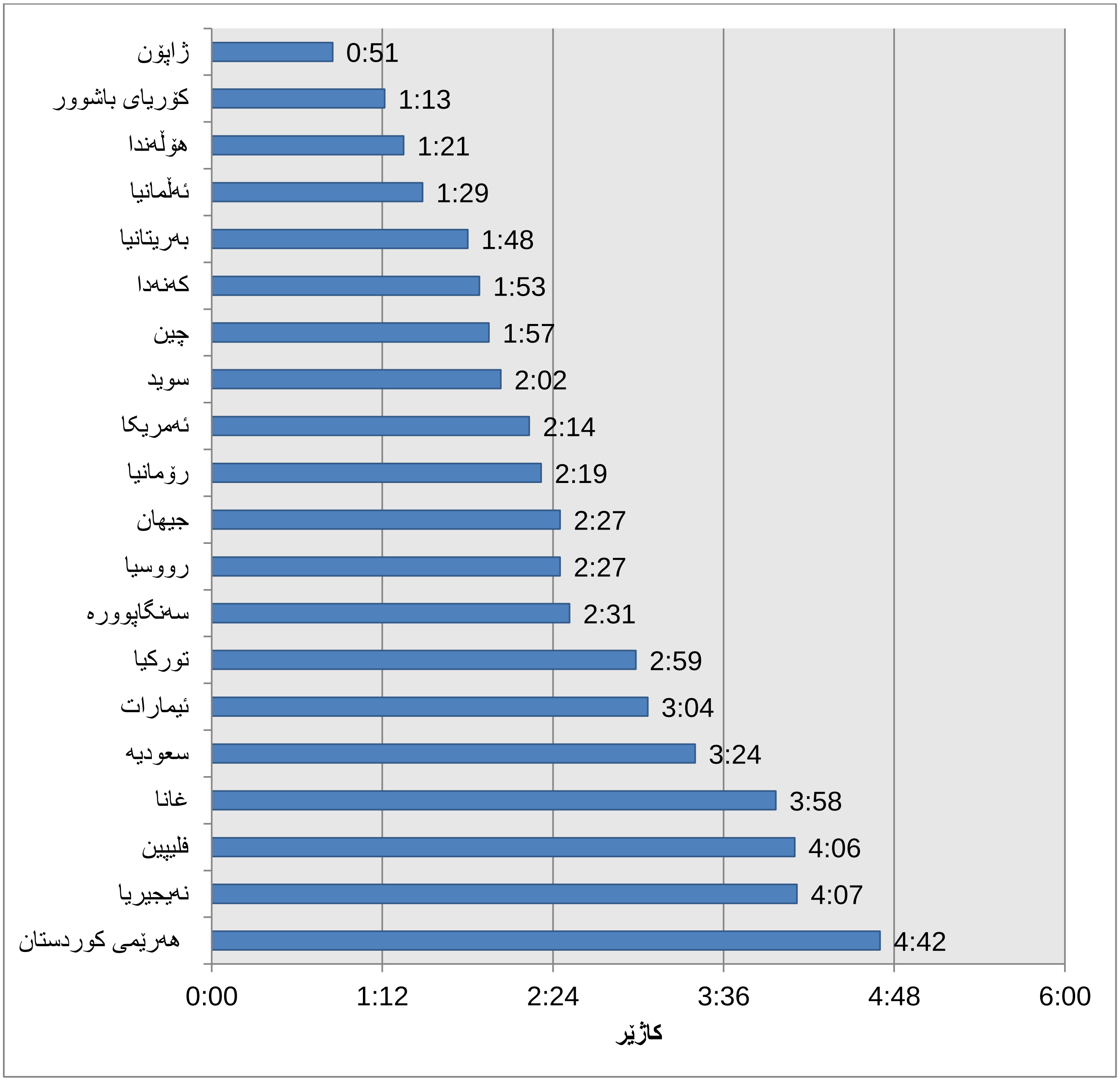

[7] https://datareportal.com/global-digital-overview

لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان، بەرزترین ئاستی تەرخانکردنی کات بۆ پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە پارێزگای دهۆکە بە 5.8 کاژێر، بەدوای ئەویشدا ئیدارەی سۆران بە 5.7 کاژێر، ئینجا ئیدارەی زاخۆ بە 5.6 کاژێر هاتووە. هەروەها، نزمترین ئاستی کاتی تەرخانکراویش بۆ پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە ئیدارەی گەرمیانە بە 3.2 کاژێر، ئینجا پارێزگای سلێمانی بە 3.8 کاژێر دێت. لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، بەتێکڕا 4.7 کاژێر بۆ پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تەرخانکراوە وەکو لە گرافیکی 3 دا هاتووە.

گرافیک 3: تەرخانکردنی کات بۆ بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بەپێی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان

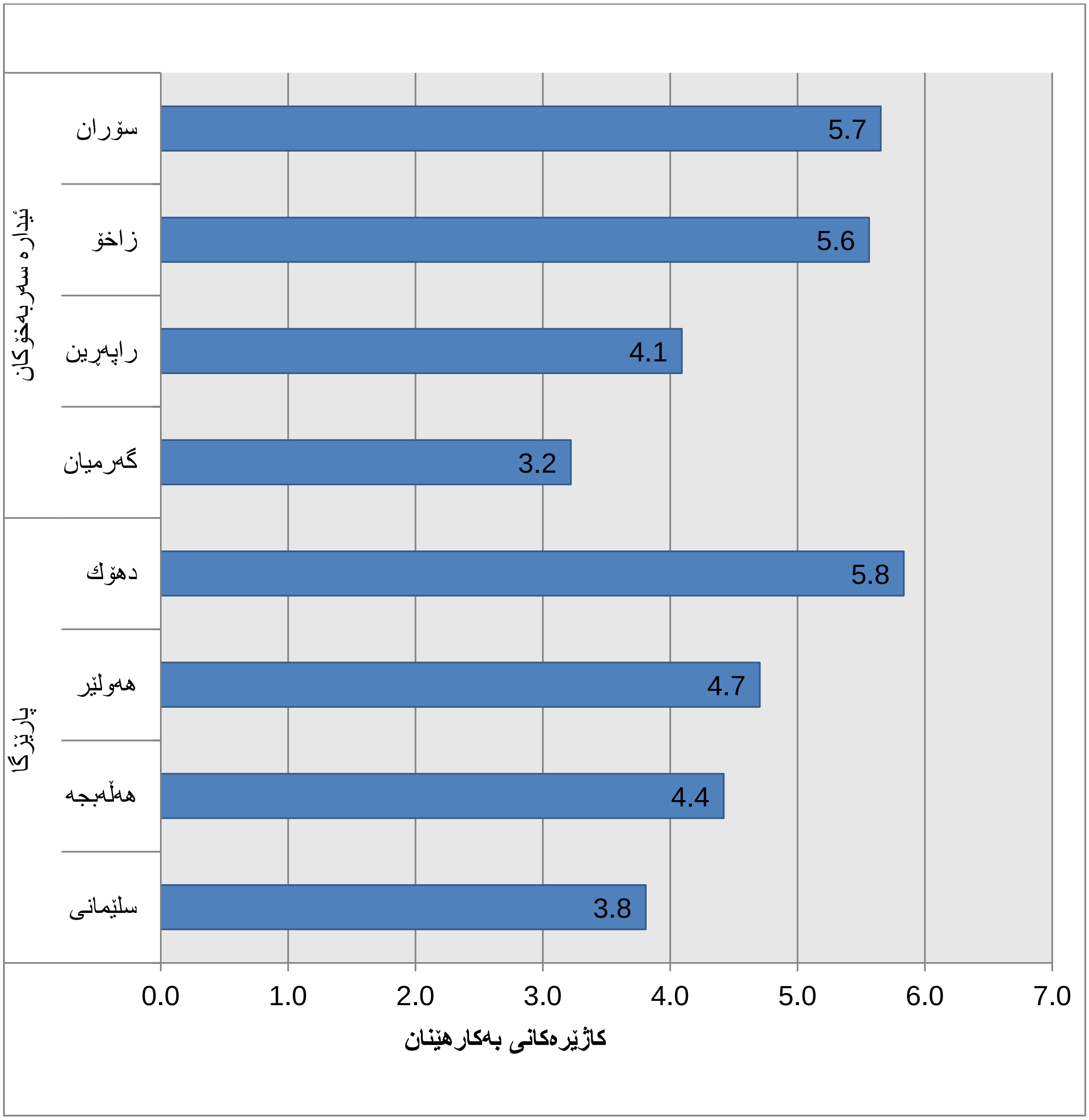

2.3 کاتی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (بەیانیان، شەوان، هەرکاتێک دەرفەت هەبێت، ئێوان و هەموو کاتێک)

ئەگەر بەتێکرا رۆژانە هەر تاکێک نزیکەی 5 کاژێر تەرخان بکات بۆ بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، ئەوا بێشك کاتی بەکارهێنانەکەیشی دەتوانێت کاریگەری لەسەر تەواوی چالاکییەکانی رۆژانەی تاک دابنێت. لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، بەرزترین رێژەی کاتی بەکارهێنان لە شەواندا بە رێژەی 52٪، بە رێژەی 25٪ هەرکات دەرفەت هەبێت، 11٪ هەموو کاتێک، 9٪ نیوەڕوان و 5٪ بەیانیان پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بەکاردەهێنن.

گرافیک 4: نیشاندەری کاتی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

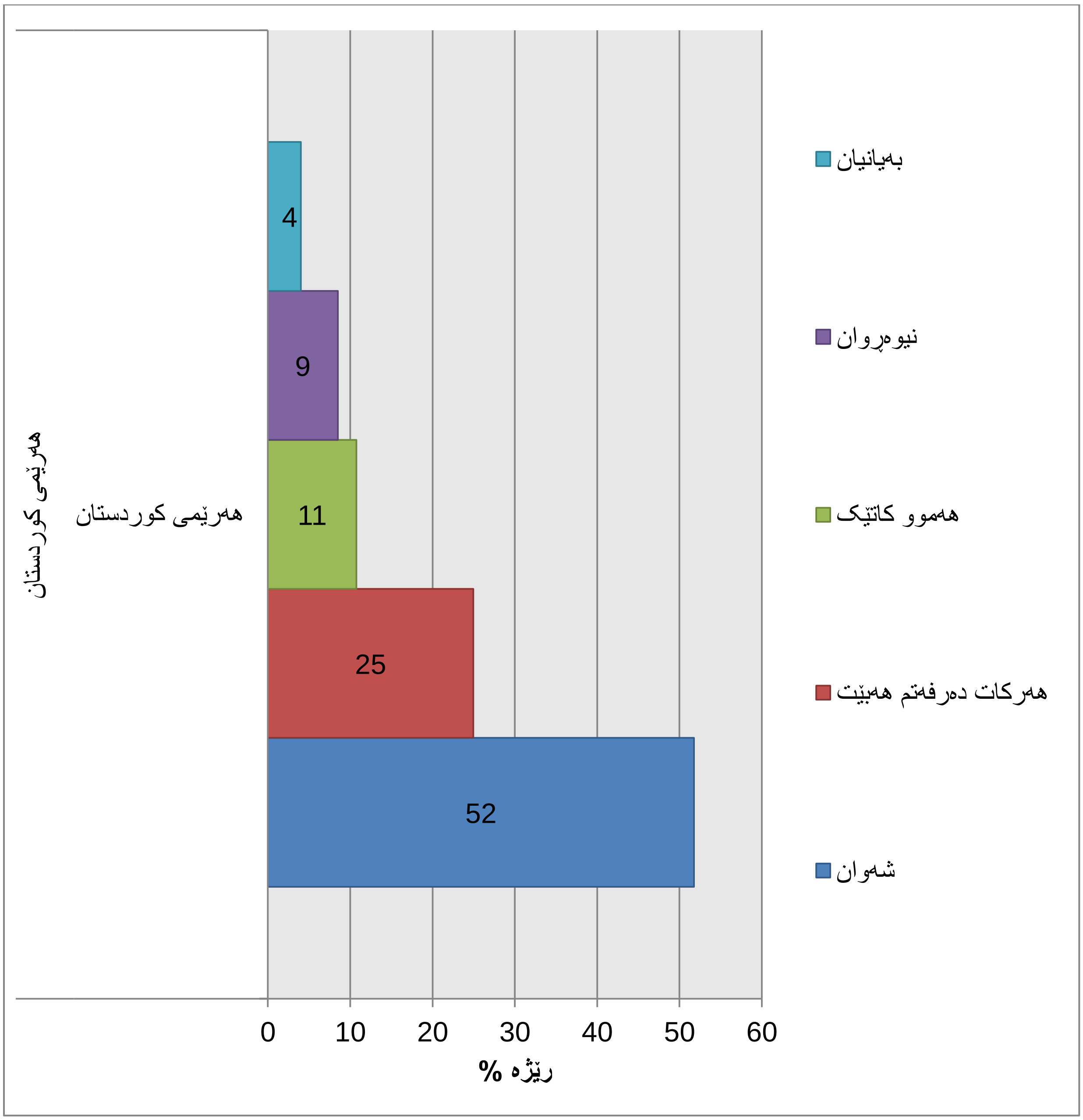

2.4 بەکارهێنانی پلاتفۆرمەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) لە هەرێمی کوردستان

ژمارەی بەکارهێنەرانی سۆشیالمیدیا لە جیهاندا رووی لە بەرزبوونەوەیە و، لەمانگی تەمموزی ئەمساڵدا گەیشتووەتە 4.7 ملیار کەس. لەماوەی ساڵیکیشدا 227 ملیۆن بەکارهێنەری نوێ زیایکردووە[8]. لە عێراق، ژمارەی بەکارهێنەرانی فەیسبووک تاوەکوو سەرەتای ئەمساڵ گەیشتووەتە 18.82 ملیۆن کەس، ئەو ژمارەیە بۆ ئینستاگرام گەیشتووەتە 15.45 ملیۆن کەس، بۆ مەسنجەر 16.15 ملیۆن کەس، لینکدئین 1.40 ملیۆن کەس، سنەپچات 13.8 ملیۆن کەس و، بۆ تویتەریش 1.90 ملیۆن کەسە. دیارە ئەم ئامارانە هەرێمی کوردستانیش لەخۆ دەگرێت. لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بەشێوەیەکە کەوا رێژەی بەکارهێنانی فەیسبووک 88.9٪، بە پلەی دووەم مەسنجەر بە رێژەی 73.2٪، بە پلەی سێیەمیش ئینستاگرام بە رێژەی 70٪ هاتووە. هەروەها، نزمترین رێژەی بەکارهێنانی پلاتفۆرمی دیجیتاڵی لینکدین بووە بە رێژەی 1.5٪، بەدوایدا ماڵپەڕەکان هاتوون کە 11.2٪ بووە.

گرافیک 5: نیشاندەری بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

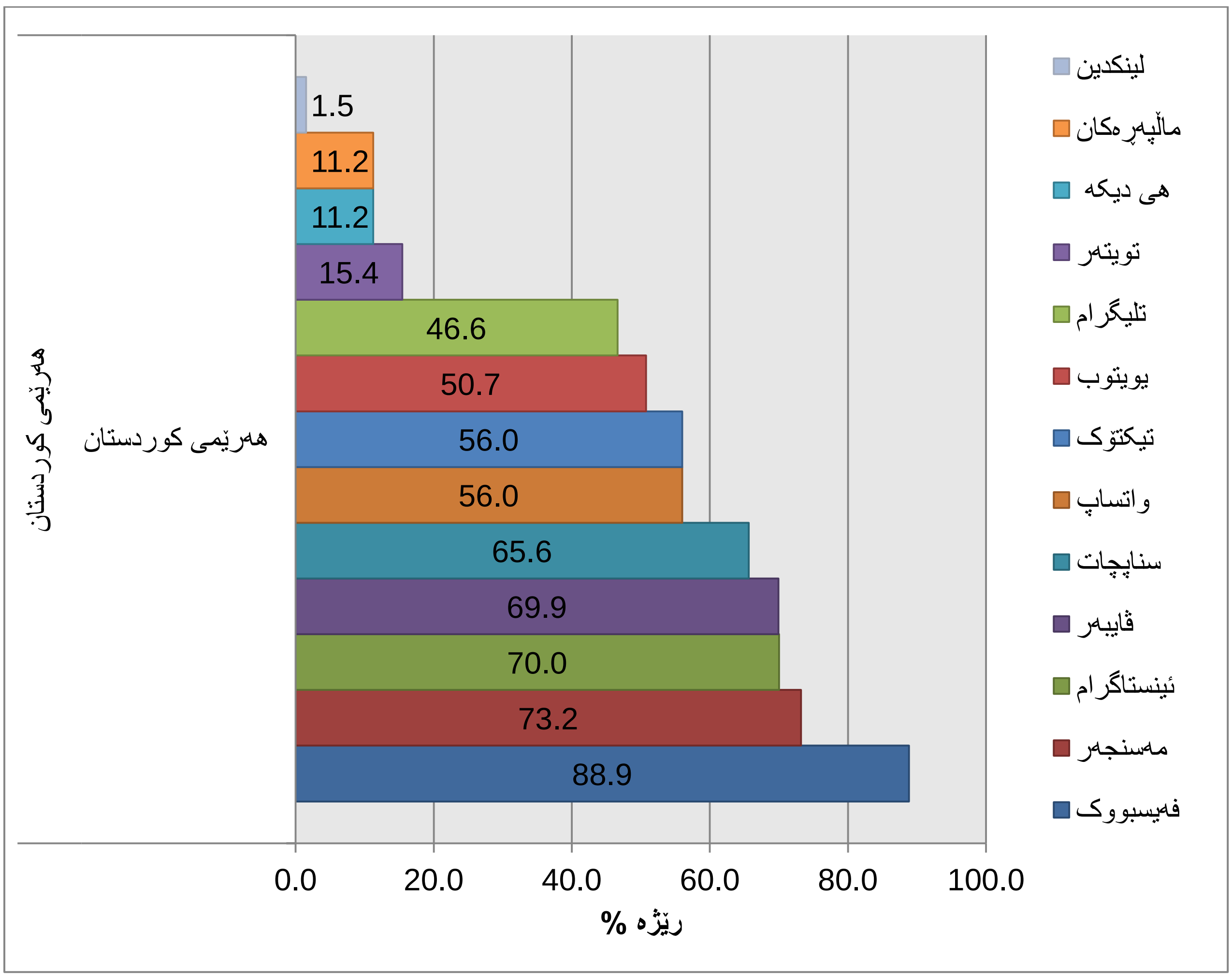

[8] https://datareportal.com/reports/digital-2022-july-global-statshot

2.5 چالاکبوون یاخود زیاتر بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان ، چالاکبوون (ئەکتیڤ) لەنێو پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، لەدوای فەیسبووک تارادەیەکی زۆر کەم دەبێتەوە. بەشێوەیەک لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، لە فەیسبووک بە ڕێژەی 60.8٪ چالاکن، بەدوای ئەویشدا زۆر کەم دەبێتەوە و دەبێتە نیوە. ڕێژەکە بۆ سنەپچات دەبێتە 36.3٪، ئینجا ئینستاگرام بە ڕێژەی 29.6٪، ئینجا تیکتوک بە ڕێژەی 28.8٪. کەمترینیشی لینکدین بە ڕێژەی 0.2 و ماڵپەڕەکان بە ڕێژەی 0.8٪ بووە.

گرافیک 6: چالاکبوونی بەشداربووانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

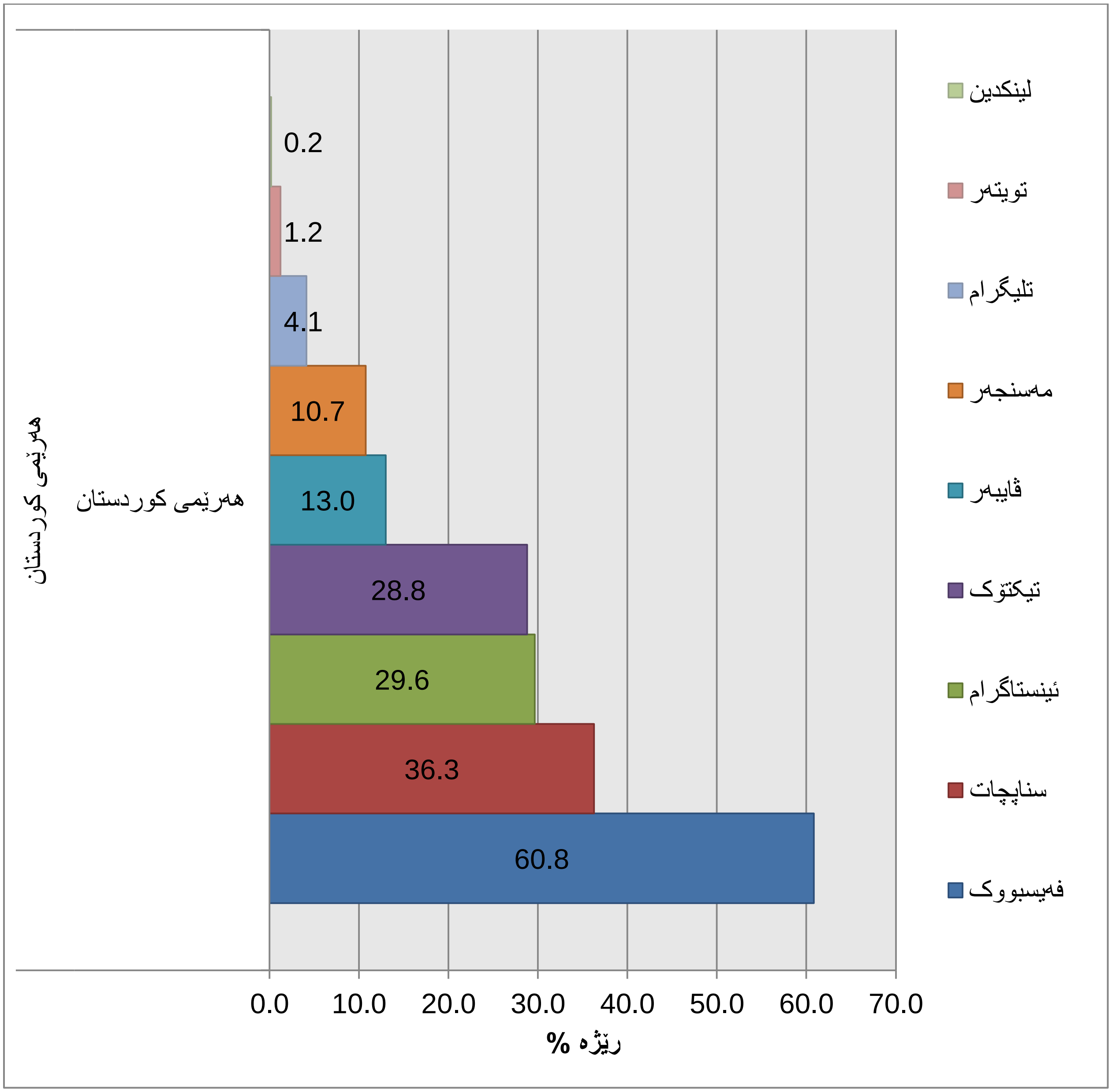

بەشی سێیەم: ڕەفتاری بەکاربەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان

3.1 بڵاوکردنەوەی پەیام (پۆست) لە سۆشیالمیدیا

لە وەڵامی ئەو پرسیارەی (چەند جار پەیام لە سۆشیالمیدیا بڵاودەکەیتەوە؟) لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان زیاتر لە 70٪ی بەکاربەران لە کات و ساتی جیاوازدا پەیام بڵاودەکەنەوە، هەڵبەت بە ڕێژەی 23.3٪یش گوتوویانە هەرگیز پەیام بڵاوناکەنەوە، بەڵکوو تەنیا تەماشا دەکەن. 15.2٪ی بەکاربەران کاتێکی دیاریکراویان نییە بۆ بڵاوکردنەوەی پەیام لە سۆشیالمیدیا، بەڵام 24.3٪ گوتوویانە مانگانە ئەو کارە دەکەن و 16٪یش هەفتەی جارێک، بە ڕێژەی 11٪ چەند ڕۆژێک جارێک و ڕێژەی 5.9٪یش ڕۆژی جارێکیان هەڵبژاردووە. لێرەشەوە دەردەکەوێت ئەوانەی کە دەیانەوێ پەیامێك بڵاوبکەنەوە و لە ماوەی نێوان ڕۆژێك تاوەکو هەفتەیەکدا ئەو کارە دەکەن زیاتر لە 32٪ی بەشداربووانن.

گرافیک 7: نیشاندەری بڵاوکردنەوە (پۆست) پەیامی کەسانی دیکە لە سۆشیالمیدیا لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

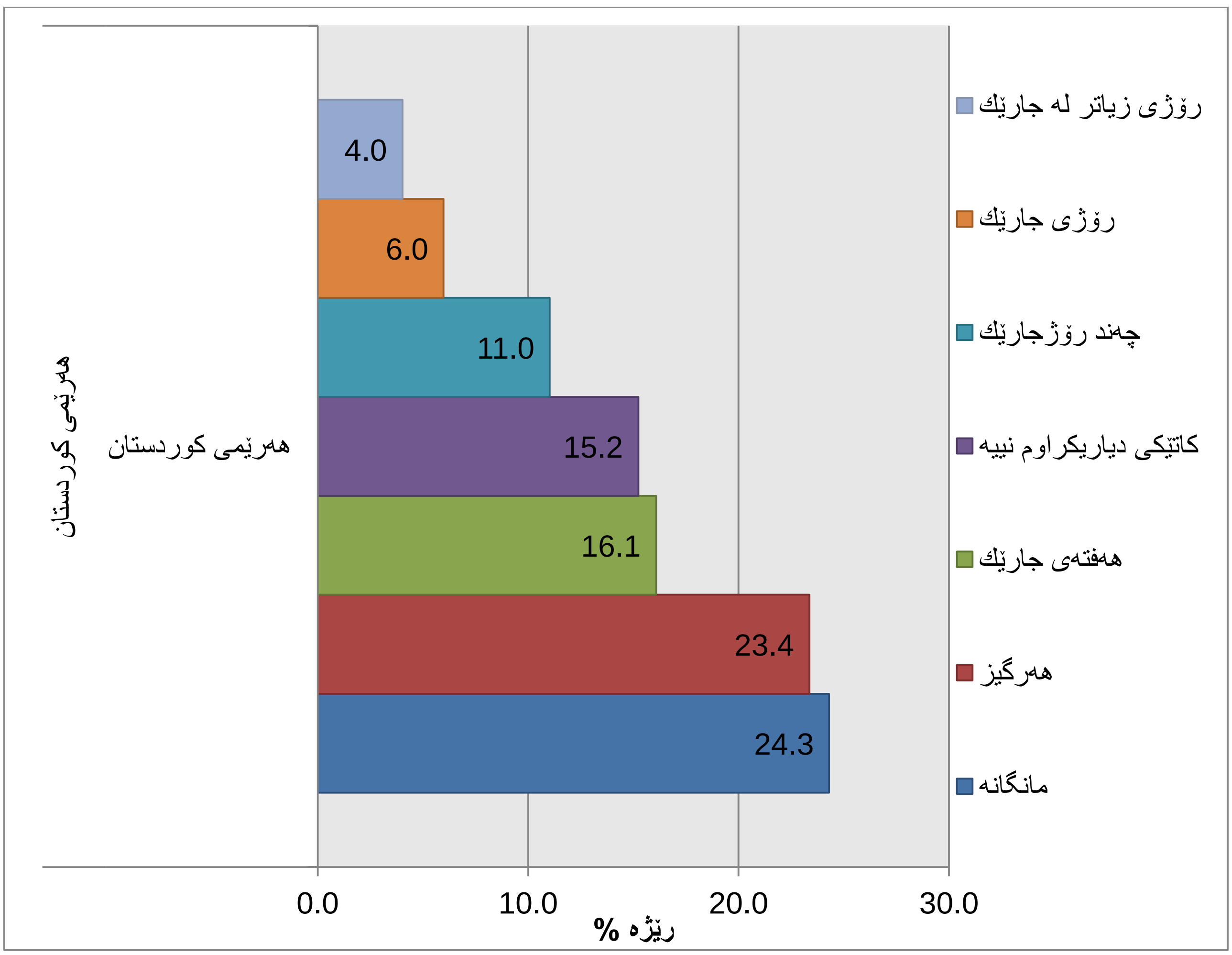

3.2 بڵاوکردنەوەی پەیامی کەسانی دیکە لە سۆشیالمیدیا (شەیر)

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، بەگشتی 46٪ی خەڵک پەیامی کەسانی دیکە بڵاوناکەنەوە. 30٪ زۆر بە کەمی شتی وا دەکەن و 17٪یش هەندێکجار و ڕێژەی 6٪یش زۆرجار پەیامی کەسانی دیکە بڵاودەکەنەوە.

گرافیک 8: نیشاندەری بڵاوکردنەوەی پەیامی کەسانی دیکە لە سۆشیالمیدیا لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان.

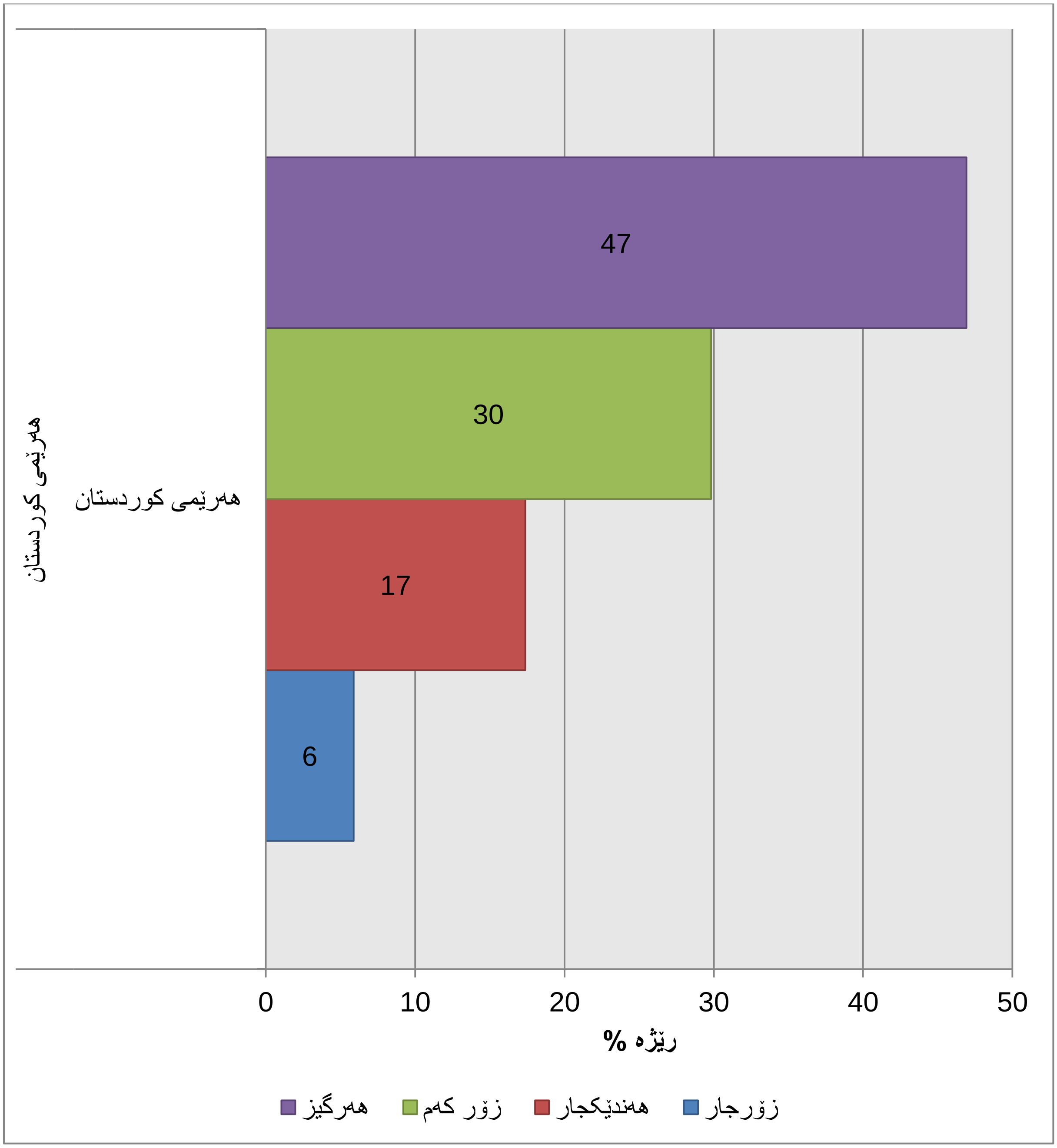

لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆكان، بەرزترین ڕێژەی ئەوانەی زۆرجار پەیامی كەسانی دیكە بڵاودەكەنەوە بە ڕێژەی 12٪ لە ئیدارەی گەرمیانن، بەڵام بەرزترین ڕێژەی ئەوانەی زۆر كەم پەیامی كەسانی دیكە بڵاودەكەنەوە، بە ڕێژەی 41٪ لە ئیدارەی سۆرانە. نزمترین ڕێژەی ئەوانەشی هەرگیز پەیامی كەسانی دیكە بڵاوناكەنەوە، لە پارێزگای دهۆك بە ڕێژەی 32٪ بووە.

گرافیک 9: نیشاندەری بڵاوكردنەوەی پەیامی كەسانی دیكە لە سۆشیالمیدیا لە ئیدارە سەربەخۆكان، پارێزگاكان

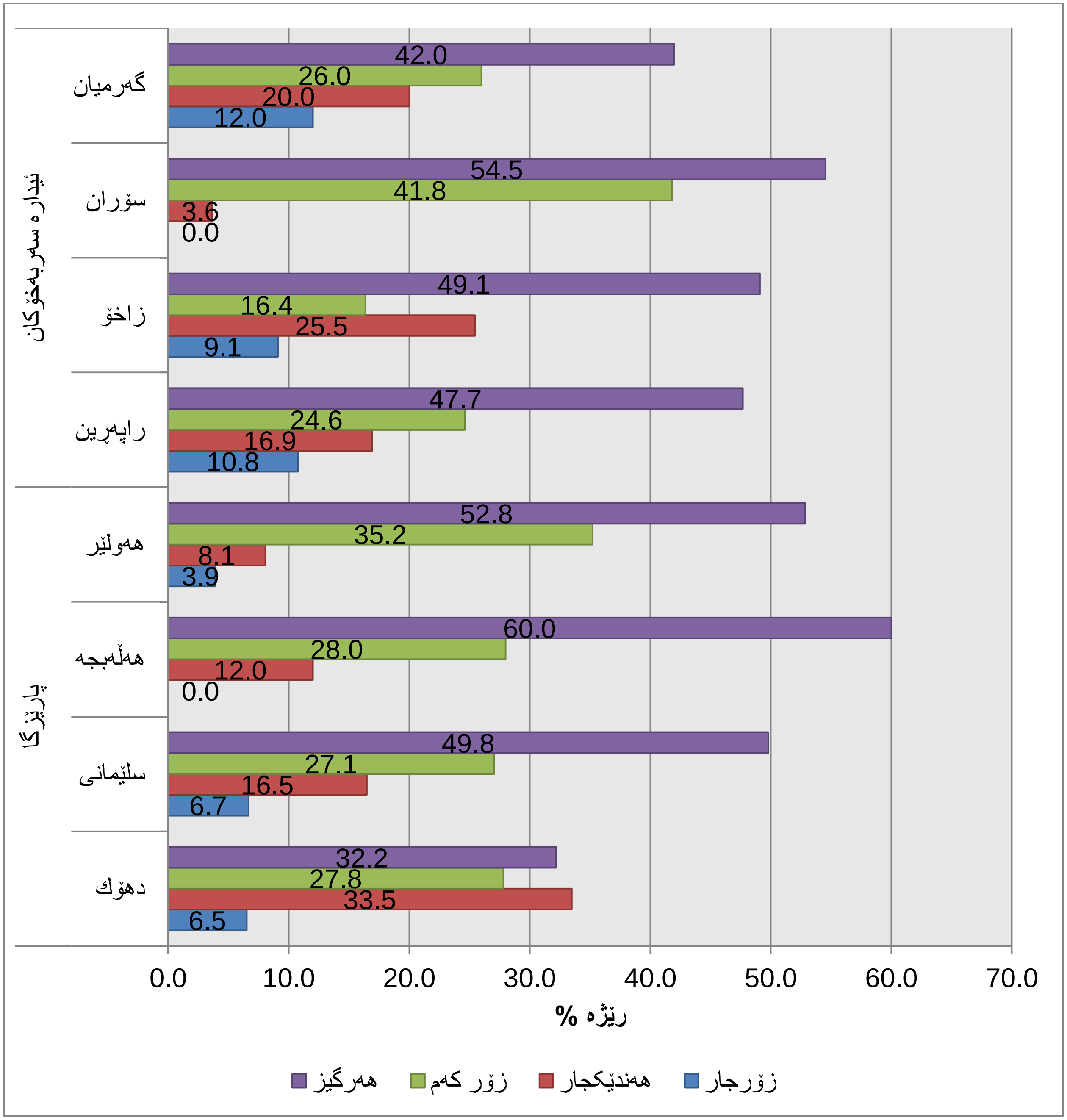

Research Center

3.3 سەیرکردن و بەدواداچوون بۆ پەیامی هاوڕێکانیان لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، بەکارهێنەرانی سۆشیالمیدیا، بە ڕێژەی 7.5٪ هەرگیز، بە ڕێژەی 23.7٪ زۆر کەم و بە ڕێژەی 31.3٪ هەندێک جار و بە ڕێژەی 37.5٪ زۆرجار بەدواداچوون بۆ پەیامی هاوڕێکانیان دەکەن.

گرافیک 10: نیشاندەری بەدواداچوون و سەیرکردنی پەیامی هاوڕێکانیان لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

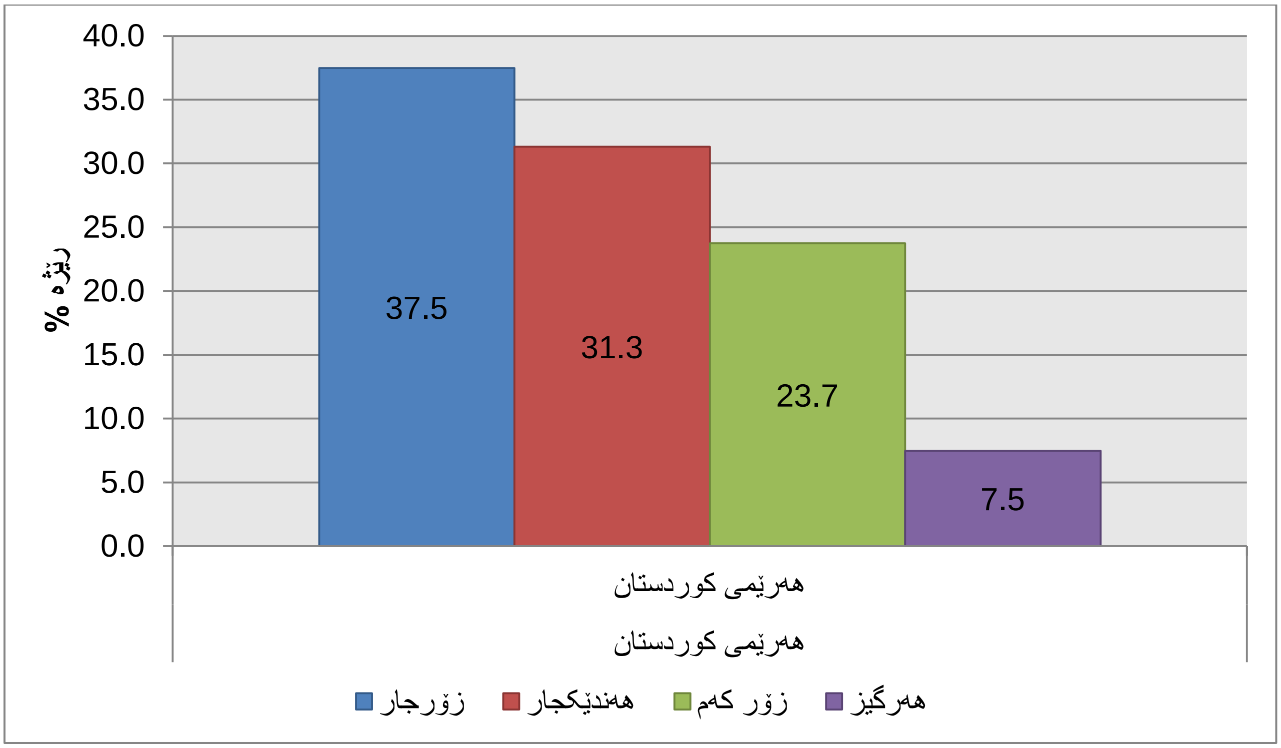

3.4 بەدواداچوون بۆ بابەتی (کۆمەڵایەتی، سیاسی، ئابووری و ئەدەبی) لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لە هەرێمی کوردستان، رێژەی 77٪ی بەکاربەران بەدواداچوون بۆ بابەتە کۆمەڵایەتییەکان دەکەن. 53٪یش بۆ بەسەربردنی کات و یاریکردن پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و ماڵپەڕەکان بەکاردەهێنن. دوای ئەویش، 30٪ لەبەر بابەتە سیاسییەکان، 17.5٪ بۆ بابەتی ئەدەبی و 19٪ یش بۆ بابەتی ئابووری بەکاریدەهێنن.

گرافیک 11: نیشاندەری بەدواداچوونی بەکارهێنەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بۆ بابەتەکان لە هەرێمی کوردستان

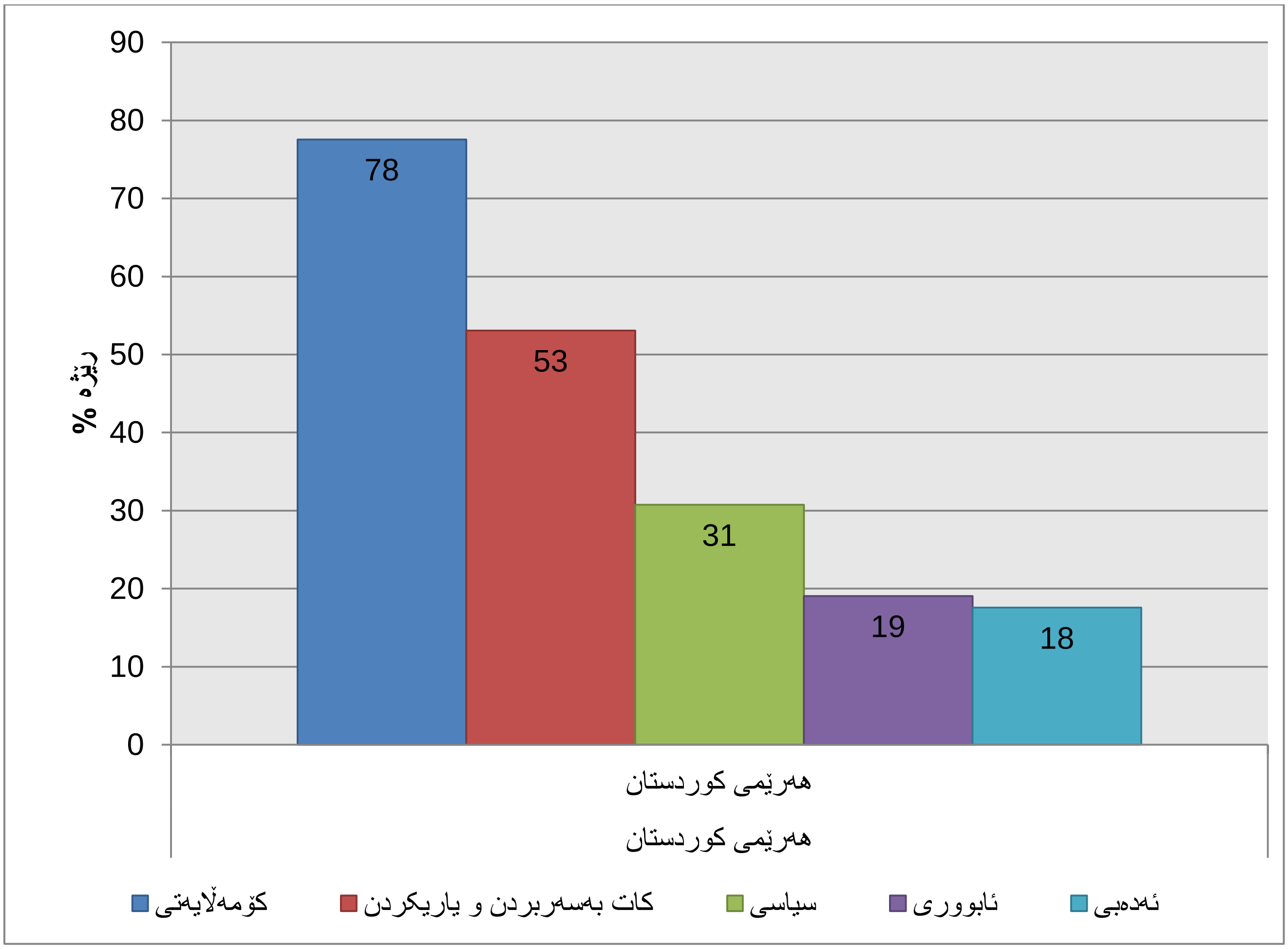

3.5 چ بابەتێک (ڤیدیۆ، وێنە، نووسینی کورت و نووسینی درێژ) لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان سەرنجت رادەکێشێ

بۆ تێگەیشتن لە شێوازی ئەو بابەتانەی لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکانەوە دەگات، پرسیارمان کرد کە چ شێوازێکی بابەتەکان زیاتر سەرنجت رادەکێشێ. بەگشتی و لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان بە رێژەی 88.7٪ ڤیدیۆ، 48.3٪ نووسینی کورت، 27.7٪ وێنە، 24.3٪ دەنگ و 19٪یش نووسینی درێژ سەرنجیان رادەکێشێ.

گرافیک 12: نیشاندەری سەرنجڕاکێشانی بابەتەکان لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان

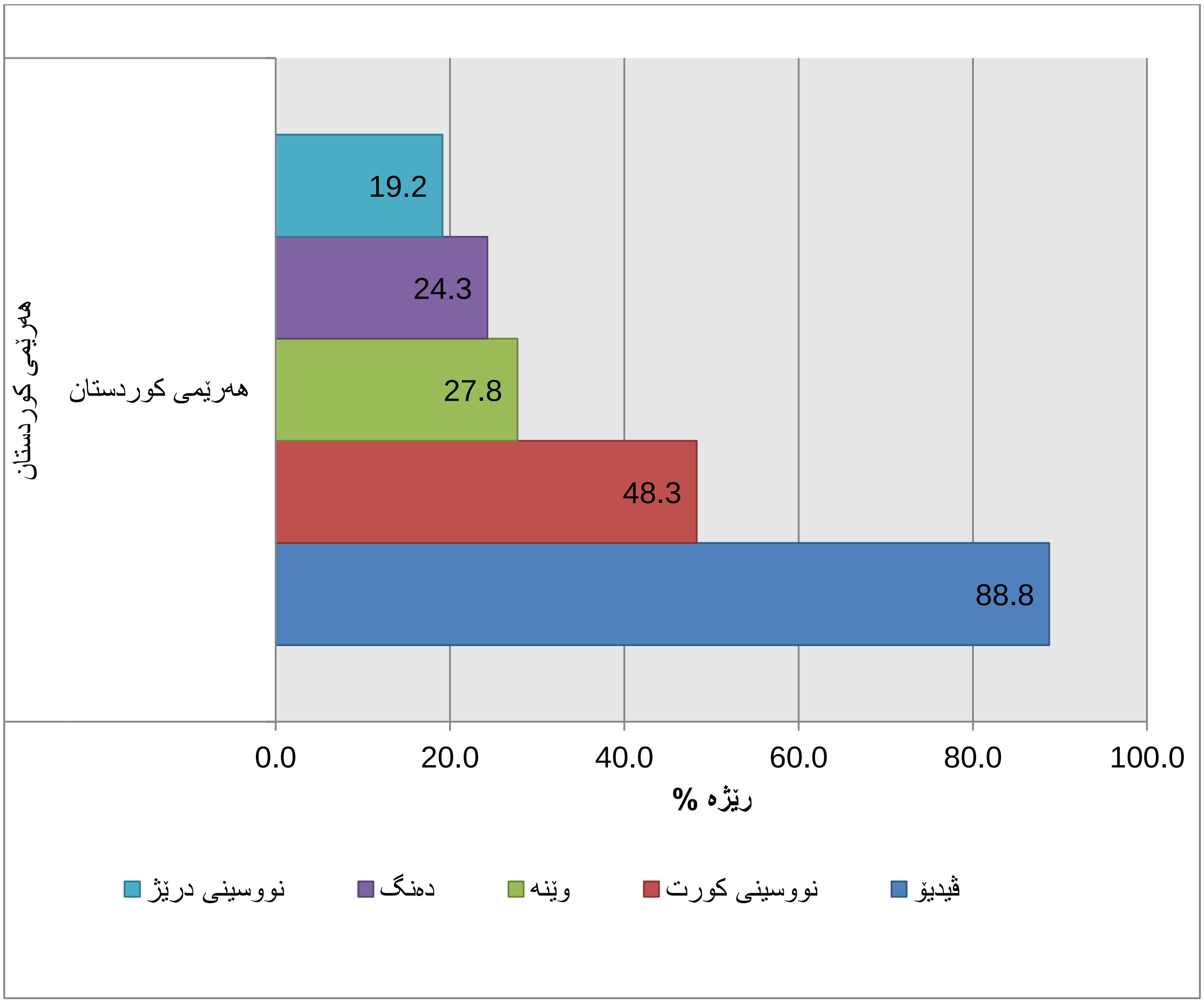

3.6 متمانه بەنیوەڕۆکی بابەته بڵاوکراوەکان له پلاتفۆرمه دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان)

بەگشتی و لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان 38.9٪ی خەڵک متمانەیان بەنیوەڕۆکی بابەته بڵاوکراوەکان له پلاتفۆرمه دیجیتاڵییەکان و سۆشیالمیدیا نییە، بەڵام 32.3٪ی خەڵکی متمانەیان به نیوەڕۆکی بڵاوکراوەکان هەیه و 28.6٪یش رای خۆیان نەگوتووه.

گرافیک 13: نیشانده‌ری متمانه به نیوەڕۆکی بڵاوکراوەکان له پلاتفۆرمه دیجیتاڵییەکان لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

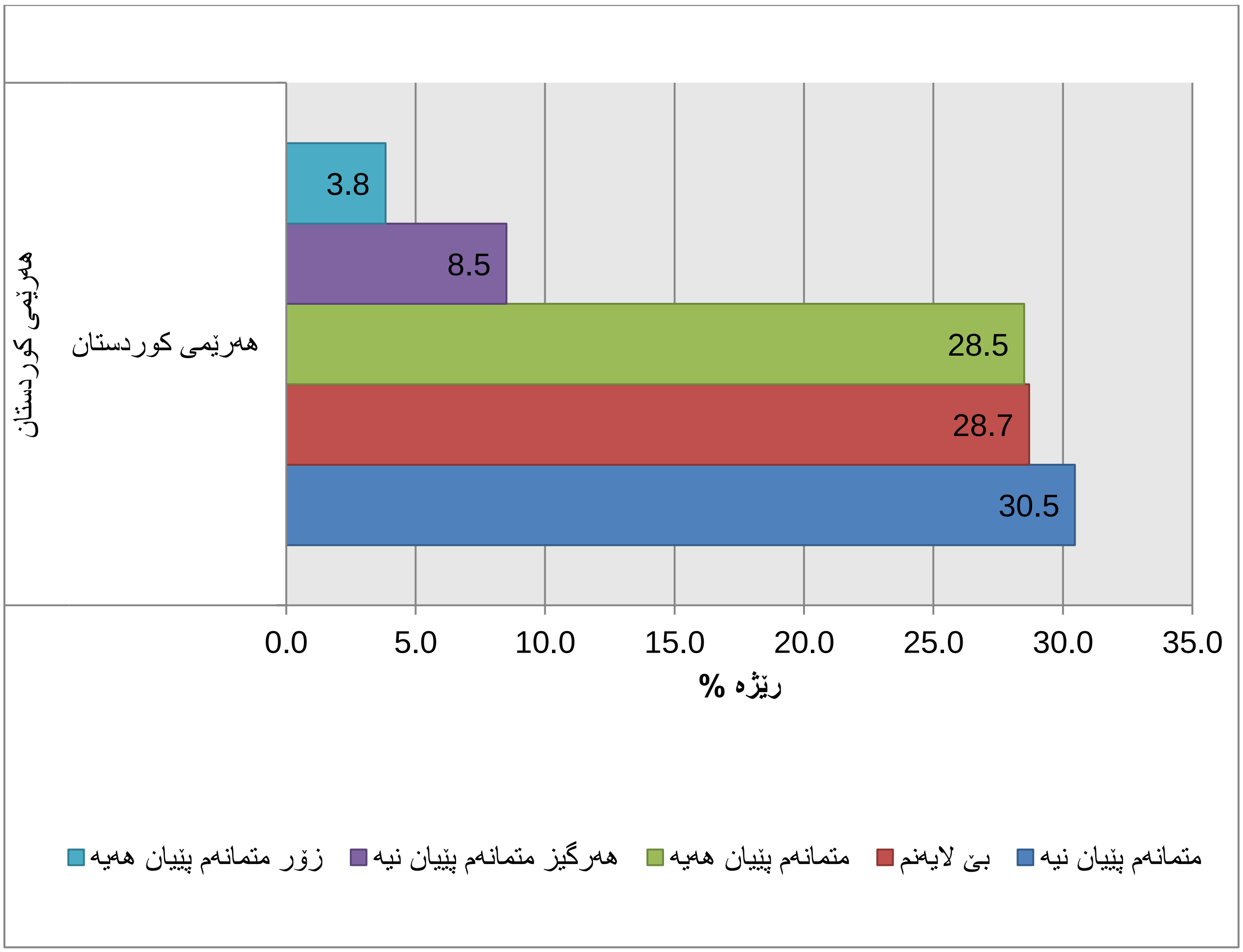

3.7 لایکی پەیجی سیاسەتڤان و کەسایەتییە سیاسییەکان

بەگشتی لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان بە ڕێژەی 54.7٪ هەرگیز، بە ڕێژەی 21.7٪ زۆر کەم، بە ڕێژەی 14.2٪ هەندێک جار و بە ڕێژەی 9.3٪ زۆر جار، بەکارهێنەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی دەکەن.

گرافیک 14: لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی و سیاسەتڤان لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

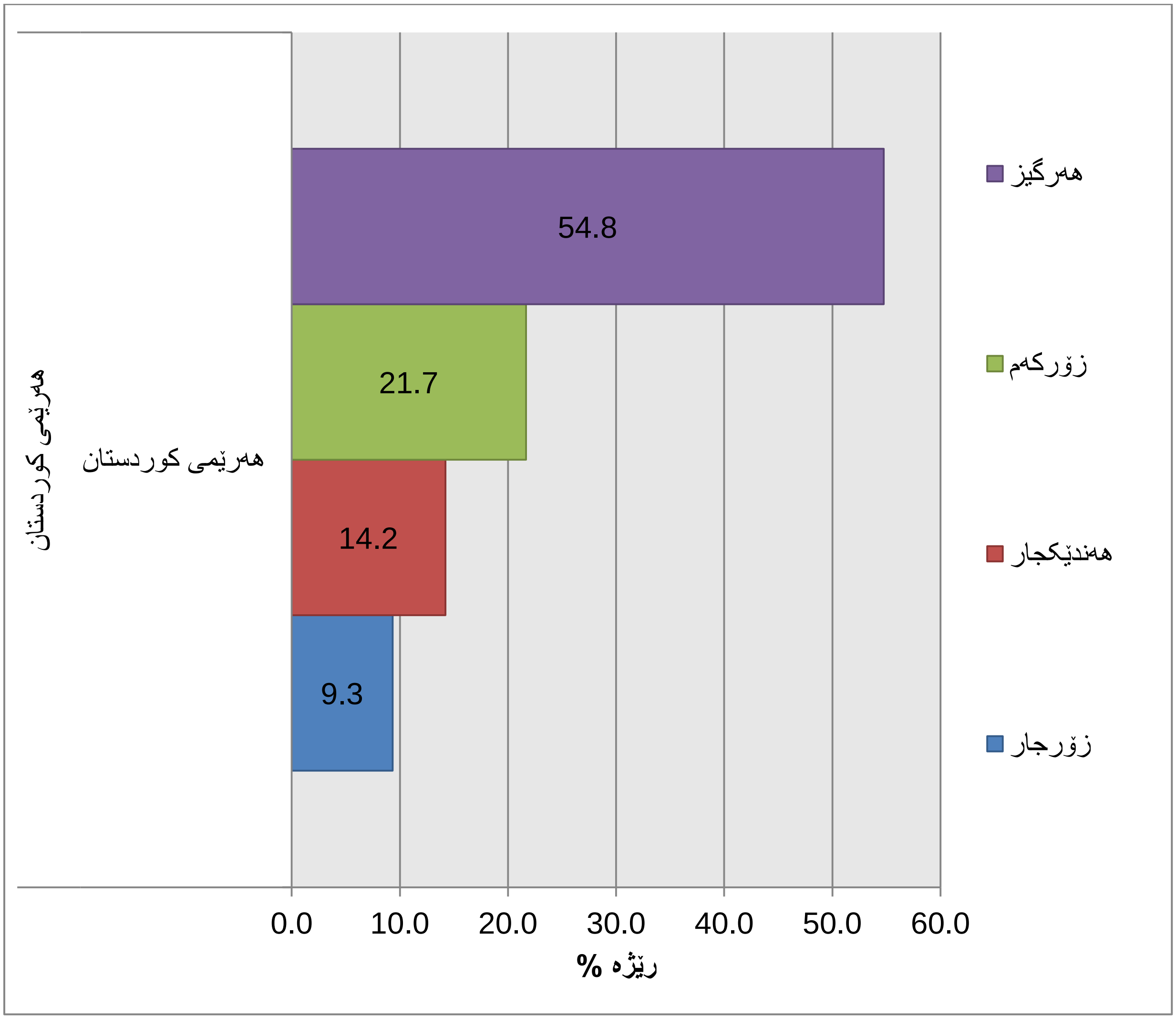

لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان، بەرزترین ڕێژەی ئەوانەی لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی و سیاسەتڤانیان نەکردووە لە ئیدارەی زاخۆ بە ڕێژەی 63٪، بەدوایدا لە پارێزگای سلێمانی بە ڕێژەی 62٪ بووە. بەڵام ئەوانەی زۆرجار لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی دەکەن، لە ئیدارەی سۆران 12.7٪ بووە. هەروەها، ئەوانەی هەندێک جار لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی دەکەن لە پارێزگای هەڵەبجە 24٪ بوون. بەهەمان شێوەش ئەوانەی زۆر کەم لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی دەکەن لە ئیدارەی ڕاپەڕین 36.9٪ بوونە.

گرافیک 15: لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی و سیاسەتڤان لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان

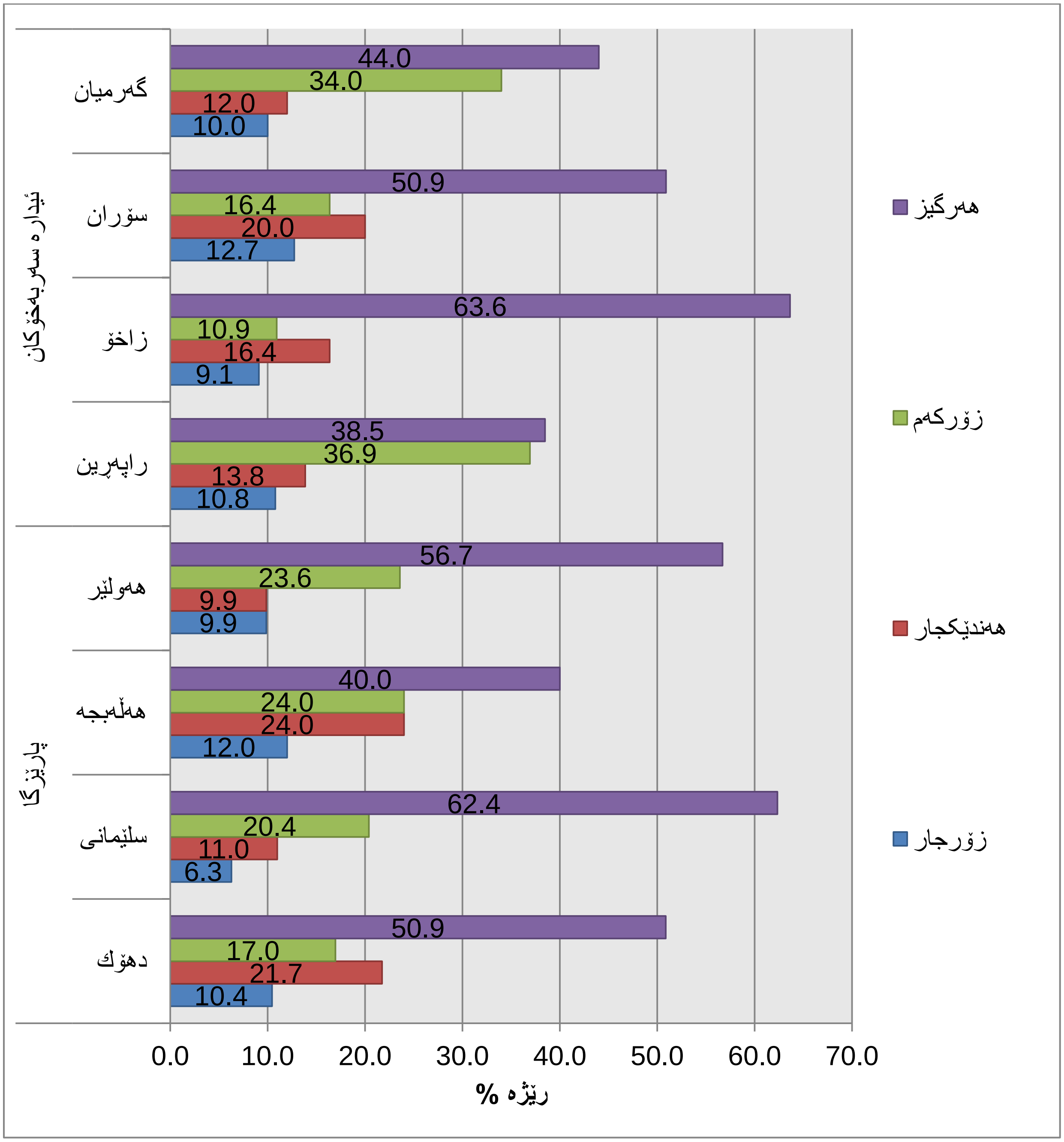

3.8 بەدواداچوون بۆ دەرکەوتنی پۆست لە دیواری لاپەڕەی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، ڕێژەی 38.7٪ ی بەکارهێنەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان هەرگیز بەدواداچوون بۆ ئەو بڵاوکراوانە ناکەن کە لەسەر دیوارەکەیان دەردەکەوێت. 31٪ زۆر کەم و ڕێژەی 24.9٪ هەندێک جار و 5.2٪ زۆرجار ئەو کارە دەکەن.

گرافیک 16: بەدواداچوون بۆ پۆست و بڵاوکراوەکانی نێو سۆشیالمیدیا لە هەرێمی کوردستان

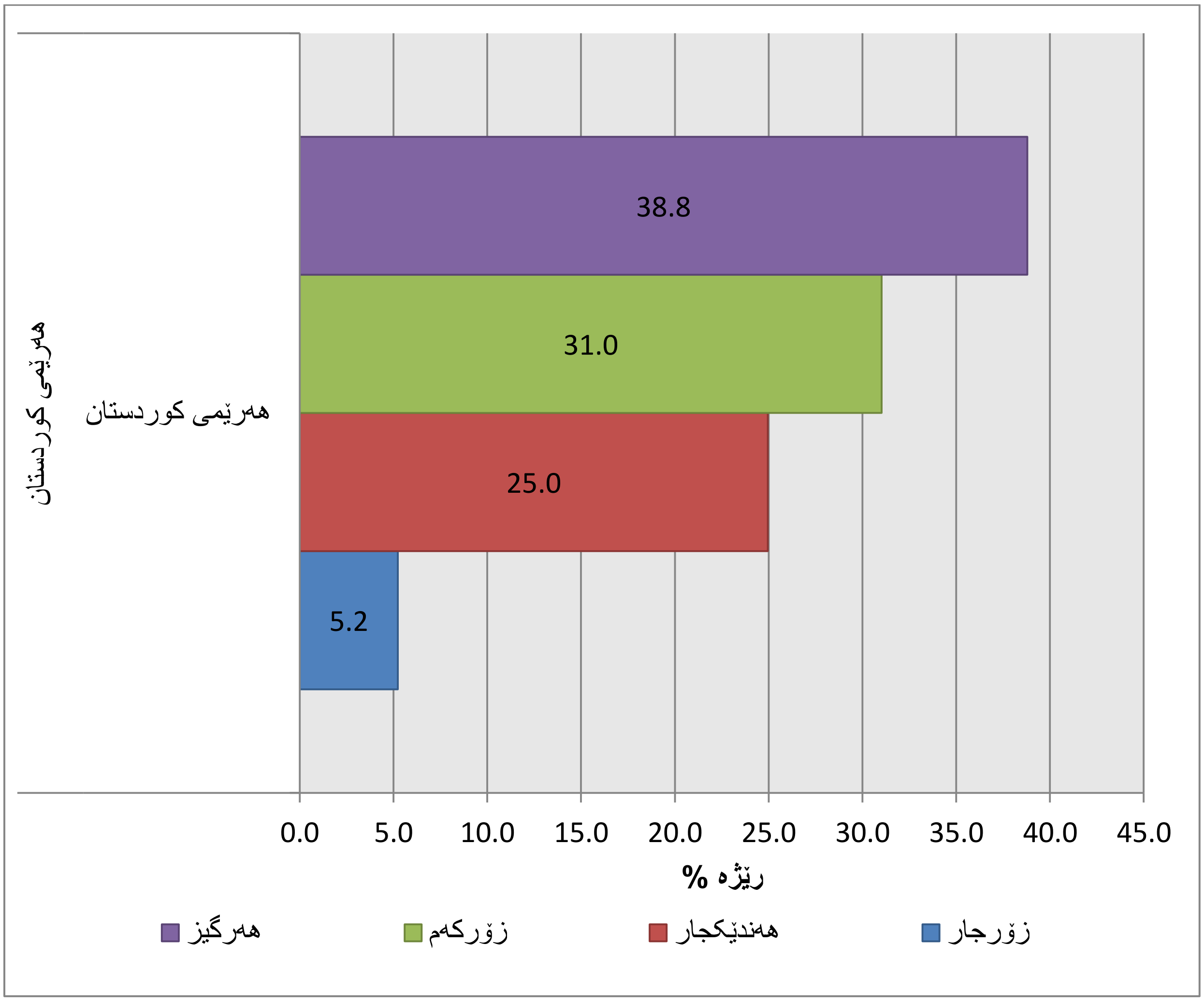

3.9 بەکارهێنانی ئامرازی دیکە بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری

بۆ زانینی ئەوەی کە ئایا بەکاربەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تا چەند کەناڵ و ئامرازەکانی دیکەی ڕاگەیاندن بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری بەکاردێنن، پرسیارێکمان لە بەشداربووان کرد. بەپێی ئەم ڕاپرسییە، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، لە دەرەوەی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، تەلەفزیۆن بە ڕێژەی 47.6٪، ڕادیۆ 6.4٪ و ڕۆژنامە بە ڕێژەی 1.8٪ سەرچاوەی هەواڵ و زانیارین. هەڵبەت ڕێژەی 51.3٪، واتا لانیکەم لە دوو کەس کەسێك لە هەرێمی کوردستان، هیچکام لەو سێ سەرچاوەیە بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری بەکارناهێنن.

گرافیک 17: نیشاندەری بەکارهێنانی تیڤی، ڕادیۆ و ڕۆژنامە وەک سەرچاوەی هەواڵ لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان

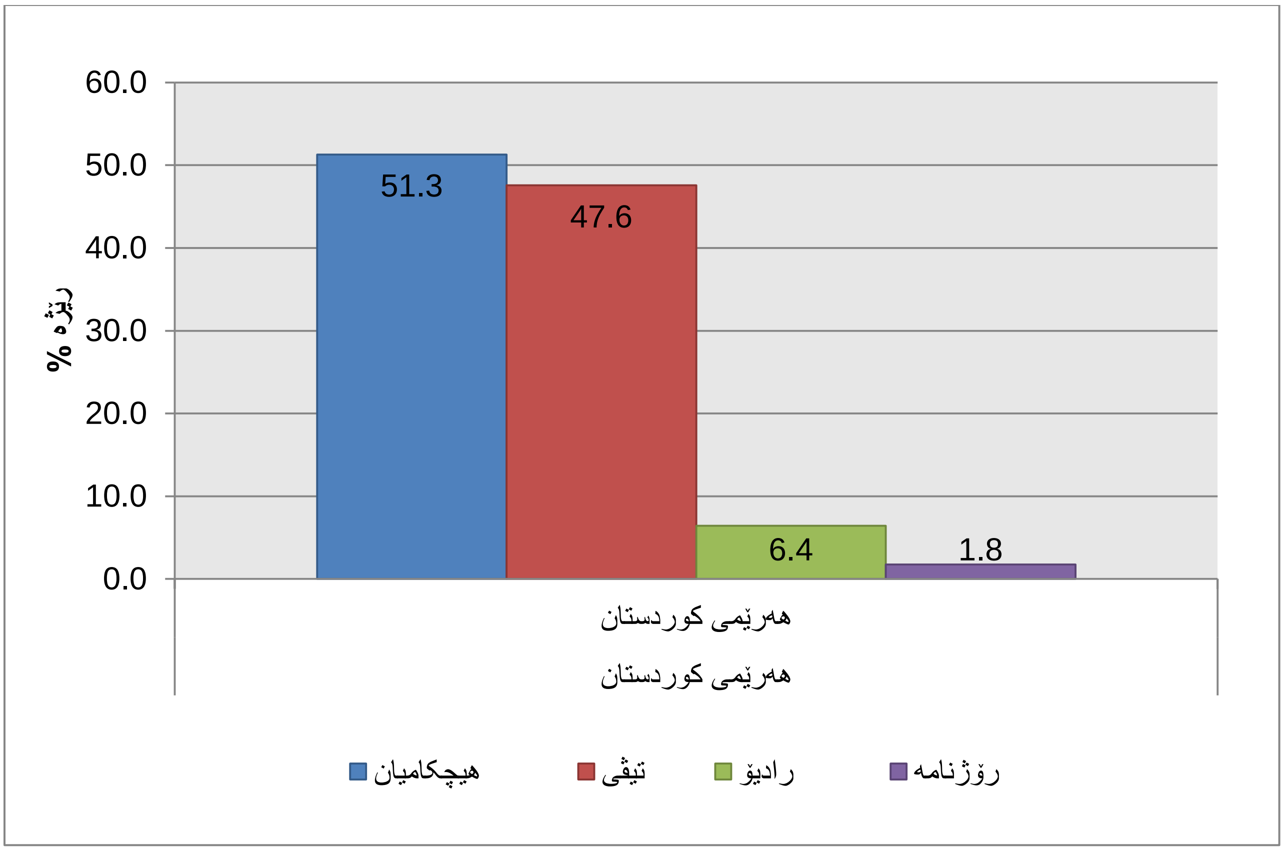

3.10 پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بووەتە مینبەرێک بۆ ئاگاداربوون لە رووداوەکانی ناوچەکە.

پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان گۆڕانکاریی گەورەی لە گواستنەوەی زانیاری و شێوازی گەیاندن و تەنانەت کاتی ئاگاداربوون لە گۆڕانکارییەکان درووستکردووە. بەشێوەیەک کاریگەرییەکانی میدیا باوەکانی وەکو (رۆژنامە، رادیۆ و تیڤی) تێپەڕاندووە، بەڵام لەلایەکی دیکەشەوە دوورکەوتنەوەی بەرچاو لە راستی و درووستی زانیارییەکان هەیە. بەپێی راپۆرتی هەواڵی دیجیتاڵ 2022ی پەیمانگەی رۆیتەرز بۆ لێکۆڵینەوەی رۆژنامەڤانی " گۆڕانکاری لە وەرگرتن یان گرنگیدان بە هەواڵ، بەشێوەیەکە کەوا ئەوانەی گوتوویانە هەندێک جار و هەندێک کات گرنگی بە هەواڵ نادەن، زیادیان کردووە، بۆ نموونە لە ماوەی پێنج ساڵی رابردوودا، ژمارەی ئەوانەی گرنگی بە هەواڵ نادەن لەڕووی رێژەییەوە بووەتە دووهێندە، لەسەر ئاستی وڵاتانیش، بۆ نموونە لە بەڕازیل گەیشتووەتە 54٪، لە بەریتانیا گەیشتووەتە 46٪."، لە بەرامبەردا دەستکەوتنی هەواڵ لە پلاتفۆرمە جیاوازەکانەوە زیادی کردووە.

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 94٪ پێیانوایە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بوونەتە شوێنێك بۆ ئاگاداربوون لە رووداوەکانی دەورووبەر و تەنیا 4٪ی بەشداربووان ئەوەیان رەتکردووەتەوە.

گرافیک 18: نیشاندەری کاریگەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر ئاستی ئاستی هەرێمی کوردستان

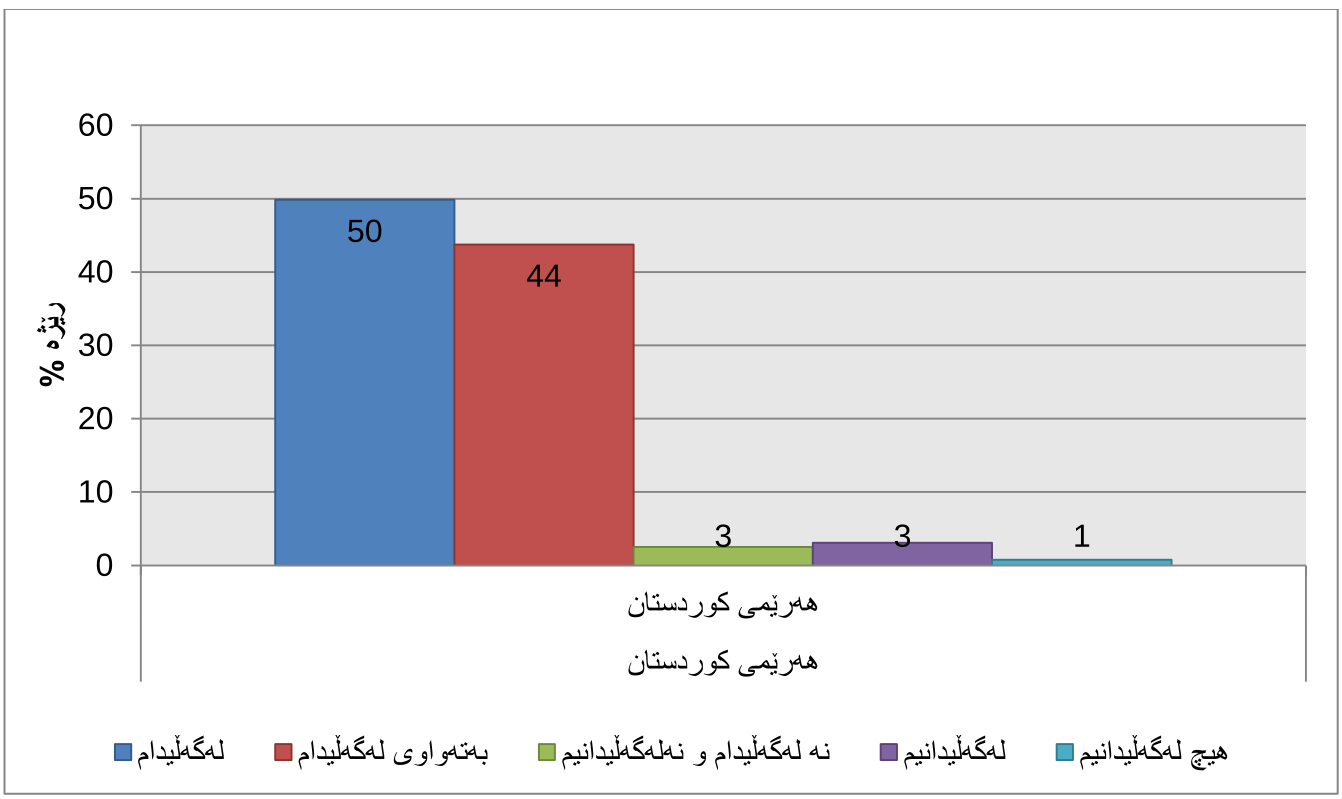

بەشی چوارەم: کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (کۆمەڵایەتی، سیاسی و ئابووری)

4.1 کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی کۆمەڵایەتییەوە

خەڵك و بەکاربەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بۆ خۆیان چ روانگەیەکیان لەبارەی کاریگەری ئەو ئامرازانە لەسەر ژیانی خۆیان هەیە؟ بۆ زانینی ئەمە، پرسیارمان لە بەشداربووان کرد و بەگوێرەی ئەنجامەکە، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 84٪ بۆچوونیان وایە کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی هەیە. لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکانیش بەرزترین رێژەی ئەوانەی بۆچوونیان وابوو کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی هەیە، ئیدارەی راپەڕین بە رێژەی 98٪ و پارێزگای هەڵەبجەش 92٪ رایان وابووە.

بەگشتی و بەپێی ئەنجامەکان، لەبارەی تێکڕای کاریگەری سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی دەرکەوتووە، رەگەزی نێر بە رێژەی 85٪ و رەگەزی مێ 82٪، لەگەڵ ئەوەدان کەوا کاریگەری لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی هەیە، بەهەمان شێوە لەڕووی گرووپی تەمەنەوە، بەرزترین رێژەی ئەوانەی پێیانوایە کاریگەریی هەیە، گرووپی تەمەنی (18-24)ساڵ بە رێژەی 85٪ بووە. لەڕووی باری خێزانییەوە، ئەوانەی جیابوونەتەوە، بە رێژەی 100٪ لەگەڵ ئەوەدابوون کە سۆشیالمیدیا کاریگەری لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی هەیە. هەروەها لەڕووی پیشەوە، بەرزترین رێژە لەنێو ئەوانەدایە کە کار دەکەن، بەشێوەیەک 86٪ یان بۆچوونیان وابووە کەوا کاریگەری هەیە. لەڕووی بروانامە و ئاستی خوێندەوارییەوە بەرزترین رێژەی ئەوانەی بۆچوونیان لەگەڵ ئەوەدا بووە کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی هەیە، ئەوانەن کە هەڵگری بروانامەی ئامادەیین. هەروەها دانیشتووانی قەزا و شارە بچووکەکان زیاتر لە گوندەکان بۆچوونیان لەگەڵ ئەوەدا بووە کەوا ئەو کاریگەرییە هەیە.

خشتەی 02: **تێکڕای کاریگەری سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر دۆخی کۆمەڵایەتی**

		لەگەڵیدام	نە لەگەڵیدام و نەلەگەڵیدانیم	لەگەڵیدانیم
ڕەگەز	نێر	85.60	12.83	1.57
	مێ	82.68	15.69	1.63
گرووپی تەمەن	18-24	85.93	12.56	1.51
	25-34	84.13	13.77	2.10
	35+	84.02	14.79	1.18
باری هاوسەرگیری	سەڵت	84.55	13.69	1.77
	هاوسەردار	84.70	13.82	1.48
	تەلاقدراو یان بێوە(پیاو یان ژن) یان جیابووە	100.00	0.00	0.00
باری کارکردن	کار دەکات(بە کرێ کار دەکات ، بو خۆی کار دەکات، خاوەنکارە)	86.15	12.47	1.39
	کارناکات (بێکارە)	81.61	16.09	2.30
	کار ناکات(ژنی ماڵەوەیە، قوتابی، نەخۆشە...)	81.99	16.09	1.92
ئاستی بروانامە	سەرەتایی و کەمتر	85.67	11.95	2.39
	بنەڕەت/ ناوەندی	83.58	14.18	2.24
	ئامادەیی	87.03	12.97	0.00
	دبلۆم / پەیمانگا	86.36	11.36	2.27
	بەکالوریۆس/ خوێندنی باڵا	79.71	19.57	0.72
ژینگە	شارنشینی ناوەندی پارێزگا	82.47	15.73	1.80
	شارنشین	87.16	11.85	0.99
	گوندنشین	85.00	12.73	2.27
پارێزگا /ئیدارە سەربەخۆکان	هەولێر	84.48	14.93	0.60
	سۆران	90.91	7.27	1.82
	سلێمانی	90.20	9.80	0.00
	گەرمیان	88.00	12.00	0.00
	ڕاپەڕین	98.46	1.54	0.00
	دهۆک	76.52	19.13	4.35
	زاخۆ	67.27	25.45	7.27
	هەڵەبجە	92.00	8.00	0.00
هەرێمی کوردستان		84.77	13.64	1.59

4.2 کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی سیاسی

بەگشتی و بەپێی ئەنجامی پرسیارەکانی راپرسییەکە لەبارەی کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و سۆشیالمیدیا لەسەر سیاسەت لە هەرێمی کوردستان، لەڕووی رەگەزەوە، رەگەزی مێ زیاتر لە رەگەزی نێر لەگەڵ ئەوەدا بوون کە کاریگەری هەیە و ئەمەش بە رێژە 68٪ بووە، لەکاتێکدا رەگەزی نێر بە رێژەی 60٪ رای وابووە. لەڕووی گرووپی تەمەنەوە، بەگوێرەی زیادبوونی تەمەن رایان وابووە کە کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر سیاسەت زیاتر دەبێت، بەشێوەیەک لەنێو گرووپی تەمەن 35 ساڵ دەگاتە 65.7٪. لەڕووی پیشەوە ئەوانەی کار دەکان زیاتر لەوانەی کار ناکەن لەگەڵ ئەوەدا هاوڕابوون.

لەڕووی ئاستی خوێندەواری و بڕوانامەوە، بەپێی بەرزبوونەوەی ئاستی خوێندەواری، رێژەی ئەوانەی بۆچوونیان وابووە کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی سیاسی هەیە، زیادی کردووە. بۆ نموونە لەنێو هەڵگرانی بڕوانامەی دبلۆم/بەکالۆریۆس و خوێندنی باڵا رێژەکە دەگاتە 71٪، بەڵام لەنێو ئەوانەی ئاستی خوێندەواری سەرەتایی و نزمتریان هەیە، رێژەکە 59٪ بووە.

لەڕووی ژینگەی دانیشتووانەوە، شارنشینی قەزا و ناحییەکان زیاتر لە شارنشینی سەنتەری پارێزگا و شارە گەورەکان و گوندنشینان بۆچوونیان وایە کەوا پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر سیاسەت هەیە.

لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان، بەرزترین رێژەی ئەوانەی لەگەڵ ئەوەدابوون کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەری لەسەر رەوشی سیاسی دادەنێن، لە ئیدارەی گەرمیان 78٪، هەریەکە لە ئیدارەی راپەڕین و پارێزگای هەڵەبجە 72٪، ئینجا پارێزگای سلێمانی 70٪ بووە، لە بەرامبەردا بەرزترین رێژەی ئەوانەی لەگەڵ ئەو بۆچوونەدا نەبوون کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر سیاسەت و دۆخی سیاسی هەیە، لە ئیدارەی سۆران 12.7٪ و ئینجا ئیدارەی زاخۆ بە رێژەی 11٪ بووە.

بەگشتی لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 62.7٪ی هاونیشتمانیان پێیانوایە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) کاریگەری لەسەر سیاسەت و دۆخی سیاسی دادەنێن.

خشتەی 03: **تێکڕای ڕێژەی کاریگەریی سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر دۆخی سیاسی.**

		لەگەڵیدام	نە لەگەڵیدام و نەلەگەڵیدانیم	لەگەڵیدانیم
ڕەگەز	نێر	60.3	31.8	7.9
	مێ	68.6	23.2	8.2
گرووپی تەمەن	18-24	59.3	32.2	8.5
	25-34	63.8	26.9	9.3
	35+	65.7	28.4	5.9
باری هاوسەرگیری	سەڵت	59.8	31.8	8.4
	هاوسەردار	64.8	27.5	7.7
	تەلاقدراو یان بێوە(پیاو یان ژن) یان جیابووە	66.7	33.3	0.0
باری کارکردن	کار دەکات(بە کرێ کار دەکات ، بو خۆی کار دەکات، خاوەنکارە)	63.6	28.8	7.6
	کارناکات (بێکارە)	63.2	32.2	4.6
	کار ناکات(ژنی ماڵەوەیە، قوتابی، نەخۆشە...)	60.2	29.9	10.0
ئاستی بڕوانامە	سەرەتایی و کەمتر	59.0	31.1	9.9
	بنەڕەت/ ناوەندی	61.6	31.0	7.5
	ئامادەیی	59.0	32.2	8.8
	دبلۆم / پەیمانگا	71.2	22.0	6.8
	بەکالوریۆس/ خوێندنی باڵا	71.0	24.6	4.3
ژینگە	شارنشینی ناوەندی پارێزگا	61.6	29.7	8.8
	شارنشین	64.0	28.6	7.4
	گوندنشین	62.7	30.0	7.3
پارێزگا /ئیدارە سەربەخۆکان	هەولێر	57.3	33.1	9.6
	سۆران	63.6	23.6	12.7
	سلێمانی	70.2	24.7	5.1
	گەرمیان	78.0	18.0	4.0
	ڕاپەڕین	72.3	24.6	3.1
	دهۆك	56.5	33.9	9.6
	زاخۆ	56.4	32.7	10.9
	هەڵەبجە	72.0	24.0	4.0
هەرێمی کوردستان		62.7	29.3	7.9

4.3 کاریگەریی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەڕووی ئابوورییەوە

پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و سۆشیالمیدیا کاریگەری گەورەیان لەسەر ئابووری و بازاڕی کاڵاکان لە جیهاندا هەیە، بەشێوەیەک کە کاریگەری لەسەر بازرگانی دەرەوەی سنوورەکان و بەرزکردنەوەی گەشەی بەرهەمی ناوخۆیی وڵاتانیش هەیە و دەرچەیەکی نوێیە بۆ ژیان و بازرگانی لە داهاتوودا .

داهاتی کۆمپانیاکانی بواری دیجیتاڵ میدیا ساڵانە ملیاران دۆلارە، بەپێی دوایین راپۆرتی داهاتی کۆمپانیاکان لەسایەی ژمارەی بەکارهێنەران، لەنێو پلاتفۆرمە جیاوازەکاندا تیکتۆک گەورەترین داهاتی بەرامبەر بەکارهێنەرێک هەیە، بەشێوەیەک بۆ هەر بەکارهێنەرێک تیکتۆک 46.8 دۆلار داهاتی دەبێت، بەدوایدا فەیسبووک دێت کە بۆ هەر بەکارهێنەرێک 30.75 دۆلار داهاتی هەیە، ئینجا لینکدین دێت کە 9..25 دۆلارە، پاشان تویتەر کە 9.39 دۆلارە و یوتیوب 8.6 دۆلارە، ئەمەش لەکاتێکدا داهاتی ساڵانەی تیکتۆک 34.3 ملیار دۆلارە، فەیسبووک 86 ملیارە، یوتیوب 19.6 ملیارە، سناپچات 911 ملیۆن دۆلارە ([9]). لە هەرێمی کوردستانیش بەکارهێنەرانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و سپۆنسەرکردنی پۆست و بڵاوکراوەکان و بەتایبەتیش بۆ کاڵا و بەرهەمەکان رووی لە گەشەکردووە. لەبارەی کاریگەریی سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر دۆخی ئابووری، بەشێوەیەکی گشتی لەڕووی هەردوو رەگەز و گرووپی تەمەن و باری خێزانییەوە بەنزیکەیی 63٪ بۆ 68٪ رایان وایە کەوا کاریگەری هەبووە، وەکو لە خشتەی (04) دا دیارە.

لەڕووی پیشە و کارەوە، بەرزترین رێژەی ئەوانەی رایان وایە کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی ئابووری هەیە، ئەوانەن کەوا سەڵتن بە رێژەی 67٪. هەروەها، بەتێکڕا نزیکەی 60٪ی هەموو ئاستەکانی خوێندن و هەڵگرانی بڕوانامە جیاوازەکان هەمان بۆچوونی سەڵتەکانیان هەیە وەکو لە خشتەی 04 دا دیارە. لەڕووی ژینگەی دانیشتووانیشەوە، بەرزترین رێژەی ئەوانەی کە رایان وایە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی ئابووری هەیە، لە نێو شارنشینانی قەزا و شارە بچووکەکاندان بە رێژەی 69٪.

لەسەر ئاستی پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان، بەتێکڕا لەبارەی کاریگەریی سۆشیالمیدیا لەسەر دۆخی ئابووری، لە هەردوو ئیدارەی گەرمیان و ئیدارەی سۆران بەرزترین رێژە هەیە کە 80٪ یان رایان وایە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی ئابووری هەبووە، بڕوانە خشتەی (04).

بەگشتی و لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان 65.4٪ی هاونیشتمانیان رایان وایە کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان کاریگەرییان لەسەر دۆخی ئابووری هەیە.

[9] https://www.postbeyond.com/blog/revenue-per-social-media-user/

خشتەی 04: **کاریگەری سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لەسەر دۆخی ئابووری.**

		لەگەڵیدام	نە لەگەڵیدام و نەلەگەڵیدانیم	لەگەڵیدانیم
ڕەگەز	نێر	66.6	26.4	6.9
	مێ	62.4	25.5	12.1
گرووپی تەمەن	18-24	68.8	23.6	7.5
	25-34	63.5	27.8	8.7
	35+	63.3	27.5	9.2
باری هاوسەرگیری	سەڵت	67.1	24.9	7.9
	هاوسەردار	64.1	27.1	8.7
	تەلاقدراو یان بێوە(پیاو یان ژن) یان جیابووە	66.7	22.2	11.1
باری کارکردن	کار دەکات(بە کرێ کار دەکات ، بو خۆی کار دەکات، خاوەنکارە)	65.9	26.2	7.9
	کارناکات (بێکارە)	63.2	28.7	8.0
	کار ناکات(ژنی ماڵەوەیە، قوتابی، نەخۆشە...)	64.8	25.3	10.0
ئاستی بڕوانامە	سەرەتایی و کەمتر	59.4	30.4	10.2
	بنەڕەت/ ناوەندی	68.3	24.3	7.5
	ئامادەیی	69.5	23.0	7.5
	دبلۆم / پەیمانگا	66.7	23.5	9.8
	بەکالۆریۆس/ خوێندنی باڵا	64.5	29.0	6.5
ژینگە	شارنشینی ناوەندی پارێزگا	60.9	28.5	10.669
	شارنشین	69.1	23.7	7.2
	گوندنشین	67.7	25.9	6.4
پارێزگا /ئیدارە سەربەخۆکان	هەولێر	76.1	20.3	3.6
	سۆران	80.0	20.0	0.0
	سلێمانی	68.6	24.7	6.7
	گەرمیان	80.0	18.0	2.0
	ڕاپەڕین	75.4	13.8	10.8
	دهۆك	44.8	39.1	16.1
	زاخۆ	27.3	43.6	29.1
	هەڵەبجە	76.0	24.0	0.0
هەرێمی کوردستان		65.4	26.2	8.4

Research Center

بەشی پێنجەم : گفتوگۆی ئەنجامەکان

5.1 بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و کام تۆڕی کۆمەڵایەتی زیاتر بەکاردەهێنرێت

5.1.1. بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

لە باشووری کوردستاندا بەرزترین ڕێژەی بەکارهێنانی ئینتەرنێت لە پارێزگای هەڵەبجەیە بە 70٪ و دوای ئەو سلێمانی دێت بە 63٪، دوای ئەویش دهۆك و هەولێر دێن بە 60٪ و 59٪. لەنێو ئیدارە سەربەخۆکاندا بێجگە لە سۆران کە 53٪ بووە، ئەوانی دیکە لە سنوورەکانی 60٪ و بەرەو سەرەوەن.. بەکارهێنانی ئینتەرنێت بەشێوەی سروشتی لەنێو شارنشینان زیاترە و ئەمەش هەرچی بەرەو ناوچەکانی دەوروبەر، بەرەو قەزا و ناحییەکان و دواتریش گوندەکان دەچێت، کەمتر دەبێتەوە. بەشێوەیەکی گشتی تێکڕای ژمارەی ئەندامانی هەر خێزانێك لە هەرێمی کوردستان نزیکەی 6 کەسە و زیاتر لە 4 کەسیان ئینتەرنێت بەکاردێنن. بەپێی ئەنجامەکانی ئەم ڕاپرسییە، هەر تاکێك لە هەرێمی کوردستان ڕۆژانە 4.7 کاژێری خۆی بۆ بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تەرخان دەکات، ئەمەش نزیکەی دوو ئەوەندەی ئەو کاتەیە کە لە جیهاندا بۆ ئەوە تەرخان دەکرێت.

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، بەرزترین ڕێژەی بەکارهێنان هی ئەوانەیە کە مانگانە جارێك شتێك بڵاودەکەنەوە و ئەوەش 24٪ بووە. هەڵبەت ئەگەر ڕێژەی چالاکبوون لە ڕۆژێکەوە تا چەند ڕۆژێك وهەفتەیەك پێکەوە کۆبکرێتەوە، ئەوا دەشێ بێژین کە 37٪ی بەکاربەران لە ماوەی هەفتەیەکدا لانیکەم شتێك بڵاودەکەنەوە. خۆ ئەگەر هەموو مانگێکیش بەوجۆرە وەربگرین، ئەوا ڕێژەی ئەوانەی لانیکەم مانگی جارێك شتێك بڵاودەکەنەوە دەگاتە 61٪. دوای ئەویش ڕێژەی 23٪ گوتوویانە هەرگیز شتی وا ناکەن و ڕێژەیەکی کەمیش (6٪) گوتوویانە ڕۆژانە پەیام بڵاودەکەنەوە. لە نێو پارێزگاکانی هەرێمی کوردستاندا، دهۆك چالاکترینە لە بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان. ئەوانەی گوتوویانە هەرگیز شت بڵاوناکەنەوە دەگاتە 16٪، لە دهۆک 53٪ی بەکاربەران لە هەفتەیەکدا لانیکەم شتێك بڵاودەکەنەوە و ئەو ڕێژەیە لە مانگێکدا دەگاتە 70٪. کۆی بڵاوکردنەوەکانی تاکێك لە سۆشیالمدیا لە ماوەی هەفتەیەکدا، لە هەولێر دەگاتە 35٪ و بۆ مانگانەش دەگاتە 71٪. لە سلێمانی بۆ27٪ دادەبەزێت و هەڵەبجەش 20٪. لە ئاستی بڵاوکردنەوەی پەیامێك لە ماوەی مانگێکدا هەولێر بە 36٪ لەپێشە و دواتر هەڵەبجە بە 28٪ دێت و پاشان سلێمانی بە 18٪ و دهۆکیش بە 17٪ دێت. بەپێی ئەنجامەکان، دهۆك و زاخۆ زیاتر لە ناوچەکانی دیکە پەیام لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بڵاودەکەنەوە. لەڕووی ڕەگەزەوە، ڕەگەزی مێ زیاتر لە ڕەگەزی نێر پەیام بڵاودەکەنەوە لە سۆشیالمیدیا، لەڕووی گرووپی تەمەنیشەوە، لەگەڵ هەڵکشانی تەمەن بڵاوکردنەوەی پەیام کەمتر دەبێتەوە.

بەپێی ئەنجامی ڕاپرسییەکە، خەڵکی هەرێمی کوردستان بە ڕێژەی 52٪ شەوانە ڕوو لە بەکارهینانی ئینتەرنێت دەکەن، بەڵام کاتێك ڕێژەی ئەوانەی کە گوتوویانە هەموو کاتێك (11٪) و، ئەوانەش کە بژارەی "هەرکات دەرفەتم هەبێ"یان هەڵبژاردووە (25٪)، کۆدەکەینەوە، ئەوسا بۆمان دەردەکەوێ کە ئەوانەی لەبەکارهێنانی ئینتەرنێتدا وەخت و پلانێکی دیاریکراویان نییە، ڕێژەیەکی بەرزیان هەیە. ئەمە تەنانەت بەپێی ئاستی خوێندەواریش فەرقی نییە. ئەوانەش کە بڕوانامەی بەرزیان هەیە وەك بەکالۆریۆس وخوێندنی باڵا، 34٪ یان وەها دەڵێن، دبلۆمەکان بە ڕێژەی 36٪، ئامادەیی 35٪ و بنەڕەتیش 34٪. ئەوەش خاڵێکی سەرنجڕاکێشە کە پێویستی بە لێکۆڵینەوەی زیاترە. کۆی ئەوانەی ڕێژەی "هەموو کاتێك" و"هەرکات دەرفەتم هەبێ"یان هەڵبژاردووە، لەنێو ئەوانەی کار دەکەن 34٪ و لەنێو ئەوانەش کە بێکارن 39٪ و لەنێو ئەوانەشی کە بە هۆکاری دیکە ئیش ناکەن 40٪ بووە. ئا لێرەوە بۆمان دەردەکەوێ کە پرسی بەکارهێنانی وەخت و ناوەختی ئینتەرنێت لە هەرێمی کوردستان پرسێکی گشتییە و تەنیا تایبەت بە چین و توێژێکی دیاریکراو نییە. ئەمە بێجگە لەوەی کە ئەوەش پرسیارە ئاخۆ ئەو ڕێژەی 36٪ی کە لە ئاستی هەرێمی کوردستاندا بەو جۆرە ئینتەرنێت بەکاردەهێنن، کار و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و ژیانی ڕۆژانەیان چەندە لە ژێر کاریگەری ئەو شێوازەی بەکارهێنان دەبێت.

5.1.2 کام تۆڕی کۆمەڵایەتی زیاتر بەکاردەهێنرێت؟

بەکارهێنانی ئینتەرنێت لە هەرێمی کوردستان زیاتر بۆ سۆشیالمیدیایە و رێژەی بەکارهێنانی ماڵپەڕەکان لەلای بەکاربەر تەنیا 11٪ بووە لە کاتێکدا باقییەکەی بۆ جۆرە جیاوازەکانی سۆشیالمیدیا رۆیشتووە.

لە نێو پارێزگاکاندا، فەیسبووك بە رێژەی 97٪ زیاتر لە هەمووان لە هەولێر بەربڵاوترە، دواتر هەڵەبجە و پاشان سلێمانی بە 92٪ و 91٪ دێن، بەڵام لە دهۆك بە 76.5٪ دابەزینێکی بەرچاو لەبەکارهێنانی فەیسبووکدا دەبینین. بەکارهێنانی فەیسبووك لە ناوچە گوندنشینەکان لە لووتکەدایە بە رێژەی 95٪، بەڵام هەرچی بەرەو قەزا و ناحییەکان دێین کەمتر دەبێتەوە بۆ (91.9٪) و لە ناوەندی پارێزگاکانیشدا تا ئاستی 84.1٪ دادەبەزێت.

پیاوان بە 93.7٪ زیاتر لە ژنان (76.7٪) فەیسبووك بەکاردەهێنن. لەسەر ئاستی تەمەن، بڕوانامە و خوێندن رێژەی بەکارهێنانی فەیسبووك جیاوازییەکی زۆر گەورەی تێدا نییە. لەڕووی پیشەوە ئەوەی کاردەکات زیاتر فەیسبووك بەکاردەهێنێ (93.6٪) لە چاو ئەوانەی کارناکەن یان بێکارن.

بەشێوەیەکی گشتی، ریزبەندی زیاترین بەکارهێنانی جۆرە جیاوازەکانی سۆشیالمیدیا لە هەرێمی کوردستان لە یەکەمەوە کە فەیسبووکە، بە رێژەی 88.86٪ دەستپێدەکات. دوای ئەویش مەسنجەر بە 73.22٪، ئینستاگرام بە 70٪ و، سناپچاتیش بە رێژەی 65.64٪ دێن. کەمترین رێژەی بەکارهێنانیش بۆ لینکدین بە 1.50٪ بووە.

خشتەی 05: ریزبەندی پێنج تۆڕی کۆمەڵایەتی کە زۆرتر بەکارهێنراون

	یەکەم	دووەم	سێیەم	چوارەم	پێنجەم
هەرێمی کوردستان	فەیسبووک	مەسنجەر	ئینستاگرام	ڤایبەر	سناپچات
سلێمانی	فەیسبووک	مەسنجەر	ڤایبەر	ئینستاگرام	سناپچات
هەڵەبجە	فەیسبووک	مەسنجەر	ڤایبەر	ئینستاگرام	سناپچات
هەولێر	فەیسبووک	مەسنجەر	سناپچات	ئینستاگرام	تیکتۆک
دهۆک	فەیسبووک	سناپچات	ئینستاگرام	تیکتۆک	واتسئاپ
رەگەز					
نێر	فەیسبووک	مەسنجەر	ڤایبەر	ئینستاگرام	سناپچات
مێ	فەیسبووک	سناپچات	ئینستاگرام	ڤایبەر	مەسنجەر
پیشە					
کارناکات	فەیسبووک	سناپچات	مەسنجەر	ئینستاگرام	ڤایبەر
کارناکات (ژنی ماڵەوەیە، قوتابی، نەخۆشە...)	فەیسبووک	سناپچات	ئینستاگرام	ڤایبەر	مەسنجەر
کاردەکات	فەیسبووک	مەسنجەر	ئینستاگرام	سناپچات	واتسئاپ

سەبارەت بەوەی کە لە کام پلاتفۆرمدا چالاکترن، بەشداربووان دیسانەوە فەیسبووکیان بە ڕێژەی 60.84٪ لەسەرەوە داناوە، ئینجا بە ڕێژەی 36.26٪ سناپچات، 29.63٪ ئینستاگرام و، بە ڕێژەی 28.79٪یش تیکتۆکیان هەڵبژاردووە. کەمترین ڕێژەکان بۆ لینکدین بە 0.19٪ و، ماڵپەڕەکان بە 0.84٪ دەرکەوتووە.

لە کاتێکدا کە یەکێك لە گرنگترین کێشەکانی سەردەمی زانیاری و دیجیتاڵیزەبوون، بڵاوبوونەوەی خێرای زانیاریی ناڕاست و نادروستە. ئەو ئامارانە نیشانەی مەترسیدارن کە دەتوانن کاریگەری ڕاستەوانە لەسەر بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتیی هەرێمی کوردستان دابنێن. بەهۆی دەرفەتی دروستکردنی ئەکاونتی ساختە هەمووکات ئەگەری بڵاوکردنەوەی زانیاریی ناڕاست لەئارادایە. بەپێی ئامارێك، لە سەرانسەری عێراقدا نزیکەی 20 ملیۆن بەکاربەری ئینتەرنێت هەیە، بەڵام زیاتر لە 28 ملیۆن بەکاربەری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هەیە، ئەمەش واتای ئەوە دەدات کە لەوانەیە کەسانێك زیاتر لە یەك ئەکاونتیان هەبێت. گەلێك لێکۆڵینەوە هەن کە دەریانخستووە هەواڵ و زانیاریی ناڕاست زۆر بە خێرایی بڵاودەبێتەوە. ئەمەش گەلێك لە دەوڵەتانی ناچارکردووە پرسی بەرەنگاربوونەوەی هەواڵ و زانیاریی ناڕاست بکەنە کاری لەپێشینەی خۆیان.

5.2. ئامانجی بەکارهێنان و کاریگەرییەکانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان

بەپێی ئەنجامەکان، دەتوانین بڵێین کە بەکاربەری هەرێمی کوردستان بە پلەی یەکەم بەدواداچوون بۆ بابەتی کۆمەڵایەتی دەکات، دواتر بۆبەسەربردنی کات و لە دوای ئەویش سەیری بابەتی سیاسی، ئابووری و دواتریش ئەدەبی دەکات. پێدەچێت سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بە گشتی سەرچاوەیەکی سەرەکی خەڵك بن بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری.

5.2.1 کۆمەڵایەتی و بەسەربردنی کات

بەشێوەی گشتی، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 77.58٪ ی بەکاربەرانی سۆشیالمیدیا توخنی بابەتی کۆمەڵایەتی دەکەون. 47٪ی خەڵك پێیانوایە کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان خەڵکیان لێك نزیککردووەتەوە، لەم بابەتەدا بە نزیکەیی هەردوو رەگەز و، گرووپەکانی تەمەن وەك یەك بیردەکەنەوە. رێژەی 84٪یش پێیانوابووە کە ئەو پلاتفۆرمانە شوێنی سەردانیکردنی خەڵکیان بۆ لای یەکتری گرتووەتەوە. لەمەشەوە دەتوانین تێبگەین کە بەشی زۆری بەکارهێنانی ئەو پلاتفۆرمانە لە هەرێمی کوردستان بۆ جۆرێکی پەیوەندیکردنە. هەڵبەت لەگەڵ ئەوەشدا رێژەی 80٪ی خەڵك پێیانوابووە کە پلاتفۆرمەکان خەڵکیان لە بۆنە کۆمەڵایەتی و ئاینییەکان دابڕاندووە. بە واتایەك پەیوەندیی کۆمەڵایەتی کەمکردووەتەوە، بەڵام دەرفەتی پەیوەندی تاك بە تاکی زیاتر کردووە. رێژەی 72٪ی بەشداربووان پێیانوابووە کە سۆشیالمیدیا شیرازەی خێزانی تێکداوە. رێژەی 81٪ پێیانوابووە کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان، دەستوەردانی خەڵکیان لە ژیانی کۆمەڵایەتی و تاکەکەسیی یەکتر زیاد کردووە. هەردوو رەگەز بە رێژەیەکی نزیکی یەك ئەو بۆچوونەیان هەبووە. 59٪ی خەڵك بڕوایان وابووە کە بەهۆی سۆشیالمیدیاوە هەست بە خۆشی و بەختەوەری ناکەن. بێگومان ئەمە پرسیارە کە مادام هەستکردن بە خۆشی و ئارامی دروست ناکات بۆچی خەڵك تادێ زیاتر بەرەوپیری دەچن؟ بەڵام بە گشتی لەو ئامارانەوە بۆمان دەردەکەوێت کە خەڵك دیدگایەکی پۆزەتیڤیان بۆ پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و کاریگەرییەکانی نییە و سەرەڕای ئەوەش کاتی خۆیانی بۆ تەرخان دەکەن.

53٪ی خەڵک پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بۆ بەسەربردنی کات بەکاردەبەن. بێگومان ئەوەش بابەتێکی گرنگە کە شایەنی لێوردبوونەوەی زیاترە.

5.2.2 ئاگاداربوون لە هەواڵ و زانیارییەکان و هۆکاری سیاسی

مەبەستێکی دیکەی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان ئاگاداربوونە لە رووداوەکان. 93.62٪ی بەشداربووان پێیانوابووە کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بوونەتە سەرچاوە بۆ ئاگاداربوون لە رووداوەکانی ناوچەکە. هەروەها 47٪ی بەشداربووان گوتوویانە کە لە دەرەوەی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان تەلەفزیۆن بەکاردەهێنن بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری، بەڵام رادیۆ و رۆژنامە بە رێژەکانی 6.4٪ و 1.8٪ هاتوون. لەوانەیە ئەمە هەواڵێکی ناخۆش بێت بۆ میدیای نەریتی لە هەرێمی کوردستان، بەڵام 51.3٪ی بەشداربووان گوتوویانە کە نە تەلەفزیۆن، نە رۆژنامە و نە رادیۆش وەك سەرچاوەیەك بۆ وەرگرتنی هەواڵ و زانیاری بەکارناهێنن.

خواستی خەڵك بۆ ئاگاداربوون لە بابەتە سیاسییەکان لەرێی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکانەوە بە پلەی سێیەم دێت و رێژەی 30.75٪ ی بەکاربەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان حەزیان لە بابەتی سیاسی هەیە، بەڵام سەرنجڕاکێشە کە 54.8٪ گوتوویانە هەرگیز لایکی پەیجی کەسایەتییە سیاسییەکان ناکەن و 21.7٪یش گوتوویانە زۆر بە کەمی شتی وا دەکەن. خاڵێکی دیکەی سەرنجڕاکێش ئەوەیە کە سەرەڕای ئەوەی 30.75٪ی خەڵك حەزیان لە بابەتە سیاسییەکان هەیە، کەچی تەنیا 23.5٪ی گوتوویانە هەندێك جار لایکی پەیجی سیاسییەکان دەکەن.

خشتەی 06: بەراوردی ڕێژەی ئەوانەی حەزیان بە بابەتی سیاسی هەیە لەگەڵ ئەوانەی لایکی پەیجی سیاسییەکان دەکەن

	ئەوانەی حەزیان لەبابەتی سیاسی هەیە	ئەوانەی لایکی پەیجی سیاسییەکان دەکەن
هەرێمی کوردستان	٪30.75	٪23.5
هەولێر	٪33.4	٪18.18
سلێمانی	٪33.3	٪16.3
هەڵەبجە	٪44	٪36
دهۆك	٪30.9	٪32.1
گەرمیان	٪30	٪12
ڕاپەڕین	٪30.8	٪14.2
سۆران	٪16.4	٪32.7
زاخۆ	٪10.91	٪25.5

ئەمە دەشێ وەك ئاماژەیەك بۆ زیادبوونی هۆشیاریی سیاسی لێکبدرێتەوە کە بە ئاسانی هەموو شتێکی سیاسییەکان پەسەند ناکات، هەروەها وەك ئاماژەیەکیش بۆ بوونی پۆتانسیێلی نارەزایی خەڵك لە حیزب و لایەنە سیاسییەکان سەیر بکرێت. ئەمە بە تایبەتی بۆ بەشەکانی باشووری هەرێمی کوردستان بەوجۆرەیە، هەرچی بەرەو بەشەکانی باکووری هەرێمی کوردستان دێیت، دیمەنێکی جیاواز دەردەکەوێت. سەرەڕای کەمیی خواست و حەزی خەڵك بۆ بابەتە سیاسییەکان، کەچی لە دهۆك بە گشتی، لە زاخۆ و سۆرانیش ڕێژەی ئەوانەی کە گوتوویانە لایکی پەیجی سیاسییەکان دەکەن، زیاترە لە ڕێژەی ئەوانەی ئەو پەیجانە لایک ناکەن. بۆیە لێرەدا دەشێ پەنا بۆ هەندێك فاکتەری وەك پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بەرین بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو جیاوازییە. هەڵبەت زۆر لە حیزبەکانیش دەتوانن بە لەبەرچاوگرتنی ڕێژەی دەنگەکانی خۆیان لە هەر شوێنێك و ڕێژەی سەرنجی خەڵك بۆ سیاسەت و سیاسییەکان، لە پۆتانسیێلی ڕەزامەندی و نارەزایی خەڵك تێبگەن.

5.3 ئابووری

بەر لە هەمووشتێك، دەکرێ بێژین کە بەشێوەیەکی گشتی بەکاربەری پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان لە خزمەتگوزارییەکانی ئینتەرنێت رازی نین و سکاڵایان لە گرانیی نرخ هەیە. ریکلامی بازرگانیی بێزاری کردوون و لە کواڵیتی ئەو کەلوپەلانەش رازی نین کە لەڕێی ئینتەرنێتەوە دەیکڕن، بەڵام ئەمە تەنیا دیوێکی بابەتەکەیە و دیوەکەی دیکەی ئەوەیە کە ئەوان بە گشتی پێیانوایە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان هەلی کار و بازرگانیشیان زیاتر کردووە.

بەگشتی و لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 66٪ی خەڵك پێیانوایە خزمەتگوزاریی ئینتەرنێت لە هەرێمی کوردستان زۆرباش نییە، بەڵام 23٪ بۆچوونیان وانییە. لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان 63٪ی بەشداربووان بۆچوونیان لەگەڵ ئەوەدایە کە دابینکردنی ئینتەرنێت بۆ ئەندامانی خێزان بووەتە گرفتێک لە رووی دارایی یان داهاتی خێزانەوە. 72٪ی بەکاربەران لە هەولێر لە گرانیی نرخی ئینتەرنێت نارازین. بە پلەی دووەم هەڵەبجە بە 68٪ و دواتر سلێمانی بە 62٪ و دوای ئەویش دهۆك بە 54٪ دێن. بۆیە لێرەوە دەتوانین بێژین لەسەر ئاستی پارێزگاکان شکاتی خەڵك لە گرانیی نرخ لە ئاستێکی بەرزدایە و ئەمەش لە هەولێر لە ئاستێکی بەرزتردایە. لە ئیدارە سەربەخۆکاندا بەرزترین ئاستی نارەزایی لە نرخ لە سۆرانە بە 89٪، دواتریش گەرمیان بە 58٪ و پاشان راپەڕین بە 55٪ دێت. زاخۆش کەمترین نارەزایی لە نرخی ئینتەرنێت هەیە بە رێژەی 42٪.

خاڵێکی دیکە ئەوەیە کە خەڵك بەگشتی لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 56٪ لەگەڵ ئەوەدان کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان دەرفەتی کار و بازرگانییان زیاتر کردووە، بەڵام نزیکەی 30٪ وای نابینن و دیدێکی پێچەوانەیان هەیە.

بابەتی ریکلام و سپۆنسەر یەکێك لەو شتانەیە کە بەکارهێنەرانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان رووبەڕووی دەبنەوە. بەگشتی و لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، 70٪ بۆچوونیان لەگەڵ ئەوەدا بووە کە ئەو بابەتە بازرگانیانەی لە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان سپۆنسەر دەکرێن، بێزارکەرن. لەوانەیە ئەمەش ئاماژەیەك بێت بۆ کۆمپانیاکان و ئەوانەی ریکلام دەکەن تا رێگایەك بدۆزنەوە خەڵك پێی بێزار نەبێت یان لانیکەم کەمتر بێزارکەر بێت.

بازرگانیی ئۆنلاین خەریکە لە هەرێمی کوردستان پەرە دەستێنێ. بەگشتی و لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان 66.3٪ لەگەڵ ئەوەدان کە ئەو شتانەی لەڕێی ئۆنلاینەوە دەفرۆشرێن، کواڵیتییەکەیان وەک خۆی نییە، بەڵام 15.6٪ لەگەڵیدا نین و نزیکەی 18٪ هیچ وەڵامیان نەداوەتەوە. ئەمەش بابەتێکی گرنگە بۆ حکومەت کە پێویستە بابەتی کۆنترۆڵی کواڵیتی کاڵا و شتومەك بۆ ئەوانەشی لەڕێی ئۆنلاینەوە مامەڵە دەکرێن، زیاتر بکرێت.

بەشی شەشەم: کۆتایی

لەم راپرسییەدا ژینگەی شارنشین و گوندنشین و ئەوانەی لە سەنتەری پارێزگاکان دەژین جیاکراونەتەوە، بەشێوەیەک کە رێژەی بەشداریکردن لەسەنتەری پارێزگاکان 41.59٪ و لە شارۆچکە و قەزاکان 37.85٪ و لە گوندەکان 20.56٪ بووە.

لە هەرێمی کوردستان دەمی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان و سۆشیالمیدیا بەشێوەیەکە کە (لە شەواندا) 51.78٪، (هەرکاتێک دەرفەت هەبێت) بە رێژەی 24.95٪ و (لە هەموو کاتێکدا) بە رێژەی 10.75٪ و (لە نیوەڕوان) 8.50٪ و (لە بەیانیان) 4.02٪ بووە. لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان بەدواداچوون بۆ بابەتی کۆمەڵایەتی بە رێژەی 77.58٪ ، بۆ بابەتی ئابووری 19٪، بۆ بابەتی سیاسی 30.75٪ دەبێت، لەکاتێکدا 53.08٪ی بەکارهێنەران تەنیا بۆ بەسەربردنی کات و یاریکردن بەکاریدەهێنن. لە هەرێمی کوردستان 39٪ی خەڵک متمانەیان بەنێوەرۆکی بابەتەکان نییە و 32.34٪ متمانەیان بەنێوەرۆکی بڵاوکراوەکان لە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکانەوە هەیە.

69.6٪ی رەگەزی مێ و 48.82٪ی رەگەزی نێر هەرگیز لایکی پەیجی کەسایەتییە سیاسییەکان ناکەن، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان 54.77٪ی خەڵک هەرگیز لایکیان نەکردووە، لە بەرامبەردا تەنیا 9.35٪ زۆرجار و 14.21 هەندێک جار لایکی پەیجی کەسایەتی سیاسی دەکەن. رێژەی ئەوانەی بۆچوونیان وا بووە کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان جێی سەردانیکردنی خەڵکیان گرتووەتەوە و گەیشتووەتە سەرووی 80٪. نزیکەی 79.53٪ی هاونیشتمانیان بۆچوونیان وا بووە کە پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بوونەتە هۆکاری دابڕانی خەڵکی لە بۆنە کۆمەڵایەتی و ئاینییەکان. بەهەمان شێوەش 73.95٪ی خەڵک لە رەگەزی نێر و 65.13٪ لە رەگەزی مێ لەگەڵ ئەوەدابوون کەوا پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان (سۆشیالمیدیا و ماڵپەڕەکان) رۆڵێکی خراپیان لە تێکدانی شیرازەی خێزاندا هەیە.

هاونیشتمانیان لە هەرێمی کوردستان، بە رێژەی 91.47٪ بۆچوونیان وابووە کە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان رۆڵێکی کاریگەریان هەیە لە گەیاندنی پەیام و بانگەشەی هەڵبژاردن، لەنێو پارێزگا و ئیدارە سەربەخۆکان بەرزترین رێژە کە هەمان رای هەبووبێت، لە پارێزگای هەولێرە بە رێژەی 95.15٪، بەدوایدا ئیدارەی سۆران بە 94.44٪ و بەدوای ئەویشدا پارێزگای دهۆک بە رێژەی 93.86٪ دێت. هەروەها 76.5٪ی هاونیشتمانیان هاوڕابوون لەگەڵ ئەوە کە کێشەی نێوان حزبەکانی کوردستان لە سۆشیالمیدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان هۆکارێکە بۆئەوەی ماڵی کوردی یەکڕیز نەبێت.

لەکۆتاییدا، دۆزراوەکان و نێوەڕۆکی ئەم راپرسییە دەتوانرێت لەسەر ئاستی پەرلەمان و لیژنەکانی پەیوەندیدار سوودی لێوەربگیرێت بۆ داڕشتنەوەی یاساکانی پەیوەست بە بەکارهێنانی ئینتەرنێت و سۆشیالمیدیا لە هەرێمی کوردستان. هەروەها، وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن سوودی لێوەربگرێت بۆ چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ کۆمپانیاکان و هاونیشتمانیان بە ئامانجی داڕشتنی بڕیاری بەسوود بۆ ئێستا و داهاتووی بەکارهێنانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان لە هەرێمی کوردستان، بنیاتنانی ژینگەی تەندرووستی بەکارهێنان بە قازانجی کۆمەڵگە و دانیشتووانی هەرێمی کوردستان.

© هەموو مافەکانی ئەم راپرسییە پارێزراوە بۆ ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو، هەموو جۆرە لەبەرگرتنەوە و بەکارهێنانەوەیەکی قەدەخەیە.

ناوەندی لێکۆڵینەوەی رووداو - **2022**